

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. april 2026 av Høyesterett i avdeling med

dommer Aage Thor Falkanger
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Thom Arne Hellerslia
dommer Thomas Chr. Poulsen
dommer Therese Steen

HR-2026-1009-A, (sak nr. 25-089326SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 14. mars 2025

Staten v/Barne- og familiedepartementet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Liv Inger Gjone Gabrielsen
– til prøve)

mot

Jehovas vitner

(advokat Anders Christian Stray Ryssdal)

The European Association of Jehovah's
Witnesses (partshjelper)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steen:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder gyldigheten av vedtak om å nekte statstilskudd til og registrering av trossamfunnet Jehovas vitner.
- (3) Trossamfunnsloven § 6 gir hjemmel for helt eller delvis å nekte tilskudd til et trossamfunn som krenker andres rettigheter. Hvis vilkårene i § 6 er oppfylt, kan trossamfunnet også nektes registrering etter lovens § 4.
- (4) Jehovas vitner praktiserer en lære om sosial utstøtelse av tidligere medlemmer, både ekskluderte og utmeldte. Det første spørsmålet er om utstøtelse av ekskluderte, herunder selve eksklusjonsprosessen, krenker barns rettigheter. Det andre spørsmålet er om praksisen med utstøtelse av utmeldte krenker medlemmenes rett til fri utmelding. Dersom vilkårene etter trossamfunnsloven for å nekte registrering og frata økonomisk støtte er til stede, oppstår et tredje spørsmål: om vedtakene innebærer en krenkelse av Jehovas vitners rettigheter som trossamfunn etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 9 om religionsfrihet, jf. artikkel 11 om foreningsfrihet, eller utgjør ulovlig forskjellsbehandling etter artikkel 14, jf. artikkel 9.
- (5) Jehovas vitner fremmet 26. februar 2021 krav om statstilskudd for 2021 for 12 727 medlemmer.
- (6) Barne- og familiedepartementet mottok kort tid etter et brev fra et tidligere medlem om Jehovas vitners praksis med eksklusjon og utstøtelse av tidligere medlemmer. Departementet oversendte brevet til Statsforvalteren i Oslo og Viken og ba om en vurdering av opplysningene, særlig om praksisen overfor mindreårige. Statsforvalteren innhentet uttalelser fra Jehovas vitner.
- (7) Statsforvalteren i Oslo og Viken fattet 27. januar 2022 vedtak om å nekte Jehovas vitner statstilskudd. Statsforvalteren mente at Jehovas vitners praksis om ikke å ha kontakt med tidligere medlemmer krenker medlemmenes religionsfrihet ved at den hindrer dem fra å melde seg ut. Videre fant statsforvalteren at eksklusjon og utstøtelse av dømte mindreårige er å anse som negativ sosial kontroll. Praksisen krenker dermed barns rettigheter. På denne bakgrunn fant statsforvalteren at tilskuddet skulle nektes i sin helhet, jf. trossamfunnsloven § 6, jf. trossamfunnsforskriften § 11.
- (8) Jehovas vitner påklaget vedtaket. Barne- og familiedepartementet opprettholdt nektelsen av tilskudd i sitt vedtak 30. september 2022. Departementet fant at Jehovas vitners eksklusjonspraksis overfor dømte barn og tilsvarende konsekvenser for dømte barn som melder seg ut av trossamfunnet, innebærer psykisk vold og negativ sosial kontroll som krenker barns rettigheter, jf. trossamfunnsloven § 6. Etter departementets syn var det ikke nødvendig å ta stilling til om praksisen også hindrer medlemmer fra å melde seg ut av Jehovas vitner i strid med lovens § 2. Departementet la videre til grunn at en nektelse av

statstilskudd ikke innebærer diskriminering av trossamfunnet, jf. EMK artikkel 14, og at en eventuell forskjellsbehandling uansett har en saklig, objektiv og rimelig begrunnelse.

- (9) Statsforvalteren vedtok 22. desember 2022 å trekke tilbake registreringen av Jehovas vitner som trossamfunn, jf. trossamfunnsloven § 4 tredje ledd, jf. § 6, jf. trossamfunnsforskriften § 6 første ledd. Jehovas vitner fikk samtidig avslag på søknaden om ny registrering som trossamfunn, jf. trossamfunnsloven § 4 tredje ledd, jf. trossamfunnsforskriften § 4 fjerde ledd. Vedtakene er, i likhet med statsforvalterens vedtak 27. januar 2022, begrunnet med at trossamfunnet krenker medlemmenes rett til fri utmelding, samt at eksklusjon av dømte mindreårige og utestenging av såkalte udømte forkynnere som begår normbrudd, er å anse som negativ sosial kontroll og dermed krenker barns rettigheter.
- (10) Deretter ble krav om tilskudd for 2022 nektet av statsforvalteren 7. november 2023 fordi Jehovas vitner ikke hadde gitt nye opplysninger om at trossamfunnet planla å rette opp eller hadde rettet opp i de kritikkverdige forholdene.
- (11) Krav om statstilskudd for 2023, 2024 og 2025 ble nektet av statsforvalteren under henvisning til at Jehovas vitner ikke er et registrert trossamfunn.
- (12) Blant de 724 lokale, regionale og nasjonale tros- og livssynssamfunnene som i 2021 ble registrert etter at den nye trossamfunnsloven trådte i kraft, er det etter det opplyste bare Jehovas vitner som har blitt avregistrert og nektet ny registrering samt nektet statstilskudd.
- (13) Jehovas vitner reiste 21. desember 2022 og 10. februar 2023 søksmål om gyldigheten av vedtakene om å nekte henholdsvis statstilskudd og registrering. Sakene ble forent til felles behandling i Oslo tingrett. Nye vedtak om avslag på krav om statstilskudd har blitt trukket inn i saken etter hvert som de er blitt fattet.
- (14) Oslo tingrett avsa 4. mars 2024 dom der staten ble frifunnet og tilkjent sakskostnader. Tingretten fant at Jehovas vitners praksis med sosial utstøtelse krenker barns rettigheter, særlig retten til fri utmelding og retten til å bli beskyttet mot virkningene av eksklusjonspraksisen. Tingretten tok ikke stilling til om voksne medlemmers rett til fri utmelding krenkes.
- (15) Jehovas vitner anket til Borgarting lagmannsrett, som 14. mars 2025 avsa dom med slik domsslutning:
- «1. Staten v/Barne- og familiedepartementets vedtak av 30. september 2022 om nekting av statstilskudd for 2021 er ugyldig.
  2. Statsforvalteren i Oslo og Vikens vedtak 7. november 2023 om nekting av statstilskudd for 2022 er ugyldig.
  3. Statsforvalteren i Oslo og Vikens vedtak 7. november 2023 om avvisning av krav om statstilskudd for 2023 er ugyldig.
  4. Statsforvalteren i Oslo og Vikens vedtak av 18. juni 2024 om avvisning av krav om statstilskudd for 2024 er ugyldig.
  5. Statsforvalteren i Oslo og Vikens vedtak av 22. desember 2022 om tap av registrering er ugyldig.

6. Staten v/Barne- og familiedepartementets dømmes til å betale Jehovas vitners sakskostnader for tingretten og lagmannsretten med 8 500 000 – åttmillionerfemhundretusen – kroner.»
- (16) Lagmannsretten la til grunn at Jehovas vitners praksis overfor personer som melder seg ut, ikke er i strid med retten til fri utmelding. Under tvil kom retten også til at praksisen med «sosial distansering» verken utgjør psykisk vold eller negativ sosial kontroll av mindreårige.
- (17) Staten har anket over lagmannsrettens rettsanvendelse og bevisbedømmelse.
- (18) Under saksforberedelsen for Høyesterett er vedtaket som nekter statstilskudd for 2025, trukket inn, slik at saken nå gjelder gyldigheten av totalt seks vedtak, hvorav fem gjelder nektelse av statstilskudd og ett gjelder avregistrering og nektelse av ny registrering som trossamfunn.
- (19) The European Association of Jehovah's Witnesses har vært partshjelper til fordel for Jehovas vitner, jf. tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b. For Høyesterett har staten frafalt en anførsel om at også behandlingen av mindreårige udøpte forkynnere som begår normbrudd, krenker barns rettigheter. Ellers står saken i samme stilling som for lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (20) Den ankende part – *staten ved Barne- og familiedepartementet* – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (21) Lagmannsretten har korrekt lagt til grunn at det ved bevisvurderingen må legges stor vekt på hvordan Jehovas vitners egne tekster beskriver trossamfunnets praksis, jf. alternativet «oppfordrer eller gir støtte til» i trossamfunnsloven § 6. Det er ikke tvilsomt at den sosiale utstøtelsen det her gis anvisning på, blir fulgt av medlemmene.
- (22) Praksisen som beskrives i tekstene, krenker medlemmenes rett til fri utmelding. Jehovas vitners bruk av familie og nettverk som pressmiddel innebærer at det legges store hindringer for den enkeltes reelle mulighet til å forlate trossamfunnet. Det gir grunnlag for å nekte statstilskudd og registrering etter trossamfunnsloven § 6 og § 4.
- (23) Lagmannsretten har oppstilt for strenge vilkår for at medlemmenes rett til utmelding skal anses krenket. Jehovas vitners eksklusjonspraksis utsetter dessuten barn for psykisk vold og negativ sosial kontroll. Dette gjelder både selve eksklusjonsprosessen og konsekvensene av en eksklusjon. Denne praksisen krenker barns rettigheter og gir selvstendig grunnlag for å nekte statstilskudd.
- (24) Vedtakene innebærer ikke inngrep i trossamfunnets religionsfrihet etter EMK artikkel 9. Uansett er vilkårene for inngrep oppfylt, blant annet fordi vedtakene er lite inngripende og staten har plikt til å sikre andres rettigheter. Vedtakene innebærer heller ikke en forskjellsbehandling i strid med EMK artikkel 14, jf. artikkel 9, og er videre ikke i strid med artikkel 11 eller tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 om vernet av eiendomsretten. Utretningsplikten etter forvaltningsloven § 17 er overholdt.

- (25) Staten ved Barne- og familiedepartementet har lagt ned slik påstand:
- «1. Staten v/Barne- og familiedepartementet frifinnes.
  2. Staten v/Barne- og familiedepartementet tilkjennes sakskostnader for alle instanser.»
- (26) Ankemotparten – *Jehovas vitner* – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (27) Lagmannsretten har korrekt kommet til at vedtakene er ugyldige. Trossamfunnet slutter seg til lagmannsrettens rettsanvendelse, men er på flere punkter uenig i bevisbedømmelsen. Dommen bygger kun på utvalgte tekstutdrag, og lagmannsretten vurderer blant annet ikke hvilken eksklusjonspraksis Jehovas vitner faktisk fører overfor mindreårige. Staten må bevise at slike krenkelsers skjer. Det er ikke lagt frem bevis for at dømte mindreårige utsettes for psykisk vold eller negativ sosial kontroll. Det er heller ikke sannsynliggjort at medlemmene reelt sett er forhindret fra å melde seg ut.
- (28) Vedtakene er også ugyldige av andre grunner som lagmannsretten ikke trengte å ta stilling til. Utredningsplikten etter forvaltningsloven § 17 er ikke overholdt. Videre krenker vedtakene Jehovas vitners religionsfrihet etter Grunnloven § 16 samt EMK artikkel 9. Det følger av EMDs praksis at vedtakene innebærer et inngrep i Jehovas vitners religionsfrihet som må rettfærdiggjøres etter artikkel 9 nr. 2 – og disse vilkårene er ikke oppfylt. Videre krenker vedtakene Jehovas vitners rettigheter etter artikkel 11 om forsamlings- og foreningsfriheten og tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 om vernet av eiendomsretten. Vedtakene utgjør også en rettsstridig forskjellsbehandling etter EMK artikkel 14, jf. artikkel 9.
- (29) Jehovas vitner har lagt ned slik påstand:
- «1. Anken forkastes.
  2. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus' vedtak av 4. november 2025 om avvisning av krav om statstilskudd for 2025 kjennes ugyldig.
  3. Jehovas vitner tilkjennes sakens omkostninger som beskrevet i kostnadsoppgaver for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett med tillegg av renter fra forfall til betaling skjer.»

Mitt syn på saken

Oversikt

- (30) Saken gjelder gyldigheten av fem vedtak om avslag på statstilskudd og ett vedtak om avregistrering av Jehovas vitner som trossamfunn og nektelse av ny registrering.
- (31) Jeg finner det hensiktsmessig først å gi en kort presentasjon av trossamfunnet Jehovas vitner. Deretter gjennomgår jeg de rettslige utgangspunktene – trossamfunnsloven og vernet av religionsfriheten etter EMK artikkel 9 – før jeg foretar den konkrete vurderingen av vedtakenes gyldighet.

Jehovas vitner som trossamfunn

- (32) Jehovas vitner er et internasjonalt trossamfunn etablert i USA i 1870-årene. Det er rundt 9 millioner medlemmer av Jehovas vitner på verdensbasis. Både organiseringen av trossamfunnet og selve tros læren er lik over hele verden. Jehova er navnet på Gud i Det gamle testamentet.
- (33) Den første menigheten i Norge ble etablert i 1900. Jehovas vitner ble i 1985 registrert som et trossamfunn med rett til statsstøtte etter den dagjeldende trossamfunnsloven og har hatt vigselfrett siden 1986. Trossamfunnet har i dag om lag 12 000 medlemmer i Norge fordelt på 162 menigheter. Medlemstallet er stabilt.
- (34) I hver menighet er det et eldsteråd som følger opp menigheten og fører tilsyn. Menighetene får periodiske besøk av reisende eldste, såkalte kretstilsynsmenn. Disse utnevner de eldste i den enkelte menighet, som i Norge utgjør om lag 1 300 menn.
- (35) Et styrende råd, som i dag består av 11 menn ved hovedkontoret i USA, sørger for bibelsk veiledning og gir ut trossamfunnets skrifter. Disse inneholder blant annet retningslinjer for medlemmenes livsførsel med omfattende referanser til Bibelens tekster.
- (36) Det er først ved dåpen at man blir et Jehovas vitne og får status som medlem. Jehovas vitner praktiserer både voksendåp og dåp av mindreårige, men ikke dåp av spedbarn. Mindreårige som døpes, er vanligvis i alderen 15–18 år. Selv om det også er eksempler på dåp av yngre barn, vil et barn mellom 11 og 15 år alternativt kunne bli en såkalt udøpt forkynner. Før dåpen kreves bibelstudier og studier av sentrale tekster. Videre må personen ha tilstrekkelig modenhet til å kunne ta en selvstendig beslutning om å la seg døpe. Menighetens eldste vil i forkant av dåpen gjennomføre en samtale med vedkommende for å forsikre seg om at kandidaten både er tilstrekkelig moden og forstår de forpliktelsene som følger med å bli et Jehovas vitne. Dersom det er tale om en mindreårig, er som regel foreldrene til stede under samtalen.
- (37) Trossamfunnet har åpne menighetsmøter to ganger i uken. Det arrangeres regelmessige stevner, og medlemmene bruker mye tid på forkynning, fra hus til hus og på steder hvor mennesker ferdes og samles. Medlemmene bestemmer selv hvilke aktiviteter de vil delta på, og de kan også velge å være helt passive.
- (38) Jehovas vitner har enkelte praksiser som er kontroversielle, og som har dannet grunnlag for ulike inngrep fra myndighetene i en rekke land. Flere av disse er brakt inn for nasjonale domstoler og internasjonale organer for overprøving. Jehovas vitner har nådd fram i de fleste av disse sakene, blant annet gjelder det i nesten alle de drøyt 70 sakene for Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD). Sakene har knyttet seg til praksiser som å nekte blodoverføring, å ikke stemme ved valg, å nekte militærtjeneste samt å drive utadrettet misjonsvirksomhet.
- (39) Trossamfunnet mener at det kan være nødvendig å ekskludere et medlem som tar avstand fra Jehovas vitners lære eller gjentatte ganger bryter med Guds bud uten å angre. Handlinger som gir grunnlag for eksklusjon, kan være «seksuell umoral, utroskap, homoseksuelle handlinger, blasfemi, frafall og avgudsdyrkelse», se boken *Organisert for å gjøre Jehovas vilje*, 2019 side 148. Læren om sosial utstøtelse av ekskluderte ble første

gang direkte omtalt i skriftet Vaktårnet fra mars 1952. Den er forankret i trossamfunnets lesning av Bibelen og beskrives slik i boken *Bli i Guds kjærlighet* fra 2018 side 39-40:

«En person velger kanskje å fortsette å gjøre ting som Jehova misliker, og som skader menigheten. Han avviser hjelp, og ved det han gjør, viser han at han ikke lenger ønsker å være en del av menigheten. Han velger kanskje selv å forlate menigheten, eller det kan være at han må bli ekskludert. Bibelen sier rett ut at hvis dette skjer, skal vi 'slutte med å omgås' ham. (Les 1. Korinter 5:11–13; 2. Johannes 9–11) Dette kan være veldig vanskelig hvis han er en venn eller et familiemedlem. Men i en slik situasjon må vår lojalitet mot Jehova være sterkere enn vår lojalitet mot noen annen.»

- (40) Jeg bemerker at denne boken dekker de samme temaene som boken *Bevar dere selv i Guds kjærlighet* fra 2008, som mindretallet blant annet viser til. *Bli i Guds kjærlighet* fra 2018 er på en rekke områder mer avdempet og mindre detaljert, blant annet når det gjelder atferd overfor tidligere medlemmer. Ved vurderingen av hva som er dagens praksis i trossamfunnet, tar jeg utgangspunkt i nyere tekster, herunder boken fra 2018, slik også statsforvalteren gjør i sine vedtak.
- (41) Medlemmene i trossamfunnet skal altså ikke omgås tidligere medlemmer, verken ekskluderte eller utmeldte. Dette gjelder også nære slektninger, med mindre man tilhører samme husstand. Familiebåndene brytes ikke, men overfor andre familiemedlemmer enn dem man bor sammen med, er det bare adgang til å ha kontakt i nødvendige familiesaker. Det er ubestridt at terskelen for slik kontakt er relativt høy.
- (42) Jeg kommer tilbake til unntaket for familiemedlemmer i samme husstand og betydningen av at familiebandene ikke brytes under den konkrete vurderingen av vedtakene.
- (43) Ellers nevner jeg at Jehovas vitner har en lære om frelse og evig liv som også inkluderer tidligere ekskluderte og utmeldte medlemmer som velger å komme tilbake til trossamfunnet. Trossamfunnet har ingen lære om helvete, men frafalne og andre ikke-troende mister muligheten for et liv etter døden.
- (44) Hvilket begrep som skal brukes for å beskrive praksisen overfor tidligere medlemmer, har vært omstridt mellom partene. I engelskspråklig litteratur om Jehovas vitner omtales praksisen ofte som «shunning». I trossamfunnets egne tekster er det også eksempler på at praksisen beskrives som «to shun» et tidligere medlem. I de norske oversettelsene har terminologien variert, blant annet med uttrykk som «utstøte» og «unngå kontakt med». I vår sak har Jehovas vitner argumentert for at uttrykket «sosial distansering» er det mest dekkende, mens staten mener dette underkommuniserer praksisens reelle konsekvenser.
- (45) Jeg vil i det følgende benytte begrepet *utstøte* om praksisen, ettersom det har forankring i Jehovas vitners egne tekster og gir uttrykk for alvor og konsekvensene for den enkelte som ikke lenger er medlem.

Rettslige utgangspunkter

Lovhistorikken og trossamfunnsloven

- (46) Statskirkeordningen, som var forankret i Grunnloven av 1814, innebar at landets innbyggere skulle bekjenne seg til den evangelisk-lutherske kristne tro. Ved dissenterloven

av 1845 ble det mulig å være norsk statsborger utenfor statsreligionen, og det ble på visse vilkår adgang til å etablere andre kristne trossamfunn. Medlemmer av slike dissentersamfunn ble fritatt fra å betale avgifter og lokale skatter som gikk til dekning av statskirkelige utgifter. Dissenterloven av 1891, som også inkluderte jøder og unitarer, videreførte denne rettstilstanden.

- (47) Dissenterlovkomiteen av 1957 foreslo at det individuelle skattefritaket for dissenterne skulle erstattes av et statlig tilskudd til dissentermenighetene. Dette ble fulgt opp og lovfestet i trossamfunnsloven av 1969. Det grunnleggende vilkåret for tildeling av tilskudd var at trossamfunnet ikke krenket «rett og moral», jf. § 13. Det samme vilkåret ble tatt inn i livssynssamfunnsloven av 1981 § 1. Kravet var der formulert som «rett og sømd». Lovene inneholdt med dette både et krav om å følge norsk lov og om å etterleve etiske standarder basert på det rådende moralsynet i Norge, jf. Dissenterlovkomiteens innstilling om lov om trossamfunn 1962 side 166.
- (48) I 2012 ble det vedtatt grunnlovsendringer som innebar at den tidligere statskirken ble en såkalt folkekirke. Den evangelisk-lutherske religion er etter endringene ikke lenger statens offentlige religion, men det følger av Grunnloven § 16 andre punktum at Den norske kirke skal «forbli Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten». Det heter videre i fjerde punktum at «alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje». En aktivt understøttende tros- og livssynspolitik og prinsippet om økonomisk likebehandling av tros- og livssynssamfunn ble med dette forankret i Grunnloven.
- (49) I NOU 2013: 1 *Det livssyns åpne samfunn, En helhetlig tros- og livssynspolitik* la Ståsett-utvalget frem sin utredning om statens tros- og livssynspolitik. Utvalget drøftet tros- og livssynsfriheten samt grensene for denne. Når det gjelder adgangen til å avslå krav om statstilskudd, anbefalte utvalget at det i den nye loven fastsettes mer presise og tydelige vilkår, ettersom vilkårene i trossamfunnsloven og livssynssamfunnsloven ble ansett som «svake og lite tydelige», jf. punkt 23.4.1.1 side 341.
- (50) Under drøftelsen av retten til å tre ut av et trossamfunn etter EMK artikkel 9 uttalte utvalget i punkt 23.4.2.2 side 347:
- «Utvalget mener at det kan begrunnes å nekte støtte til et trossamfunn som setter opp regler for behandling av personer som bryter med samfunnet, som fører til at disse personene opplever full sosial utfrysing og/eller alvorlige økonomiske konsekvenser. Problemene med å avgrense dette vilkåret vil imidlertid være så krevende at utvalget ikke vil tilrå et slikt kriterium som forutsetning for støtte.»
- (51) Samtidig anbefalte utvalget at det må settes vilkår for statsstøtte som beskytter barns interesser, men at «terskelen for å konkludere med at vilkåret ikke er oppfylt bør være relativt høy».
- (52) Utvalgets anbefalinger på disse punktene ble fulgt opp av lovgiver i den nye loven om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven), som ble vedtatt 24. april 2020. Hovedformålet med lovreformen var å forenkle og fornye lovgivningen på et samfunnsområde i betydelig utvikling, jf. Prop. 130 L (2018–2019) punkt 1.2 side 11.
- (53) Etter trossamfunnsloven § 1 første ledd er lovens formål «å understøtte tros- og livssynssamfunn», slik at de sikres et materielt grunnlag for sin virksomhet. Tros- og livssynssamfunn kan fritt fastsette egne vilkår for medlemskap og kan dermed bestemme

hvem som kan opptas som medlem, jf. § 2 annet ledd. Bestemmelsen sikrer også medlemmenes rett til å tre ut av samfunnet gjennom skriftlig utmelding.

- (54) Reglene om *registrering* fremgår av § 4. Etter første ledd kan et tros- eller livssynssamfunn registreres dersom de formelle vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Tredje ledd knytter i tillegg registreringsadgangen til de materielle reglene om tilskudd:

«Tros- eller livssynssamfunnet kan nektes registrering, eller registreringen kan trekkes tilbake, dersom ett eller flere av vilkårene for å nekte tilskudd i § 6 er oppfylt.»

- (55) Et registrert tros- eller livssynssamfunn kan etter § 5 første ledd kreve *statlig tilskudd*. Tilskuddet skal være av en slik størrelse at det per medlem om lag svarer til statens og kommunenes tilskudd til Den norske kirke per medlem. Lovens § 6 angir hvilke forhold som kan begrunne nektelse eller avkortning av tilskudd. Departementet uttalte at klargjøringen av grunnlaget for å nekte tilskudd *i praksis* kan bety en skjerping av den tidligere rettstilstanden, jf. Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 257. Jeg kommer straks tilbake til det nærmere innholdet av § 6.

- (56) I proposisjonen understrekes det samtidig at staten må være varsom med å stille for inngripende krav til tros- og livssynssamfunnene. Om forholdet til mindre trossamfunn heter det i punkt 17.5 side 191:

«Departementet vil også framheve at en tilskuddsordning som skal gjelde for alle, ikke bør utformes på en måte som primært sikter mot å motvirke uheldige praksiser osv. i små og marginale miljøer. Inngripende vilkår for støtte kan bidra til tilbaketreking, for eksempel slik at tros- og livssynssamfunn velger å ikke benytte seg av tilskuddsordningen for å unngå kontroll mv. og heller søke finansiering fra andre kilder i inn- og utland. Med en slik utvikling ville staten miste kontakten med tros- og livssynssamfunnene som tilskuddsordningen gir.»

Nærmere om trossamfunnsloven § 6

- (57) Adgangen til å nekte et trossamfunn statsstøtte er regulert i trossamfunnsloven § 6. Første ledd, som er det aktuelle i vår sak, lyder:

«Dersom et tros- eller livssynssamfunn, eller enkeltpersoner som opptrer på vegne av samfunnet, utøver vold eller tvang, fremsetter trusler, krenker barns rettigheter, bryter lovbestemte diskrimineringsforbud eller på andre måter alvorlig krenker andres rettigheter og friheter, kan samfunnet nektes tilskudd eller tilskudd kan avkortes. Tilskudd kan også nektes eller avkortes dersom samfunnet oppfordrer eller gir støtte til krenkelser som er nevnt i dette leddet.»

- (58) Trossamfunnsloven skiller ikke lenger mellom brudd på lovregler («rett») og brudd på andre normer («moral»/«sømd»). Retten til statsstøtte etter § 6 knyttes til trossamfunnets ivaretagelse av medlemmenes og andres rettigheter og friheter. Bestemmelsen skal imidlertid ikke være et middel for å begrense tros- og livssynssamfunnenes handlingsrom når det gjelder ulike teologiske oppfatninger og verdisyn, jf. Prop. 130 L (2018–2019) punkt 17.5 side 193. I innstillingen fra Familie- og kulturkomiteen er det videre fremhevet at terskelen for å nekte tilskudd etter § 6 «fortsatt skal være høy, ettersom tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende rettighet og en rettighet som står sterkt i vårt liberale, demokratiske samfunn», jf. Innst. 208 L (2019–2020) punkt 17.2 side 26. Det offentlige

har bevisbyrden for at trossamfunnet har opptrådt i strid med § 6, jf. Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 258.

- (59) Jeg kommer tilbake til alternativene «krenker barns rettigheter» og «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter», nærmere bestemt medlemmenes rett til å melde seg ut, under de konkrete drøftelsene. Jeg nøyer meg her med å bemerke at uttrykket «andres rettigheter og friheter» er hentet fra EMK artikkel 9 nr. 2 om begrensninger i religionsfriheten. I utgangspunktet verner artikkel 9 mot inngrep fra staten. Etter trossamfunnsloven § 6 er imidlertid spørsmålet om *trossamfunnet* krenker andres rettigheter eller friheter. Bestemmelsen kan derfor ses som et utslag av statens sikringsplikt, jf. EMK artikkel 1 og Grunnloven § 92. Sikringsplikten innebærer at staten kan ha plikt til å gripe inn overfor privates krenkelser av andres rettigheter og friheter etter konvensjonen, se for eksempel Rt-2013-588 avsnitt 41 følgende.
- (60) Ved vurderingen av vilkårene i § 6 må det derfor tas utgangspunkt i at trossamfunnet er pliktsubjekt, samtidig som EMD gjennomgående har gitt både trossamfunn og deres medlemmer et relativt vidt handlingsrom innenfor religionsfriheten for praksiser som ellers ville vært ansett som krenkelser av andres rettigheter og friheter. Vilkårene i § 6 må derfor forstås i lys av religionsfriheten, jf. også proposisjonen kapittel 17.5 side 193 om at vilkårene gir uttrykk for en avveining av rettigheter.

Innholdet i religionsfriheten etter EMK artikkel 9

- (61) Trossamfunnsloven må anvendes innenfor rammene av EMK. Artikkel 9, som verner tanke- samvittighets- og religionsfriheten, lyder slik i norsk oversettelse:
- «1. Enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet; denne rett omfatter frihet til å skifte sin religion eller overbevisning, og frihet til enten alene eller sammen med andre og såvel offentlig som privat å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning, ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse.
  2. Frihet til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning skal bare bli undergitt slike begrensninger som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»
- (62) Artikkel 9 verner for det første *den enkeltes rett til å ha og til å skifte religion*, inkludert retten til ikke å ha en religiøs tro. Dette omtales iblant som den *indre* religionsfriheten, som artikkel 9 nr. 2 ikke gir statene adgang til å gripe inn i. Dersom den indre religionsfriheten skal være reell, må den enkelte også ha rett til å slutte seg til og til å tre ut av et trossamfunn. At utmeldingsrett er en del av religionsfriheten, følger uttrykkelig av EMDs rådgivende uttalelse 5. mars 2026 (P16-2025-001) avsnitt 60. Jeg kommer nærmere tilbake til innholdet i utmeldingsretten under drøftelsen av om Jehovas vitner krenker denne rettigheten.
- (63) For det andre verner artikkel 9 retten til å *gi uttrykk* for sin religion, herunder trossamfunnets rett til selv å definere sin religion, samt medlemmenes rett til å leve i pakt med sin religiøse tro – «ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse». Denne

såkalte *ytre* religionsfriheten kan bare begrenses dersom vilkårene i artikkel 9 nr. 2 er oppfylt.

- (64) Det er ingen klar grense mellom den indre og ytre religionsfriheten, da et saksforhold ofte vil berøre begge elementene. Praksis fra EMD har utviklet seg i retning av en mer helhetlig vurdering hvor sontringen i seg selv sjelden er utslagsgivende. Eksempler på dette er saker om militærnektere, se storkammerdommen 7. juli 2011 *Bayatyan mot Armenia*, og saker om rett til å ikke avsløre sitt livssyn, se dom 3. juni 2010 *Dimitras med flere mot Hellas*. I disse og lignende avgjørelser har EMD foretatt en bred helhetsvurdering snarere enn å skille mellom den indre og ytre religionsfriheten.
- (65) Religions- og livssynsfriheten er av EMD ansett som en av grunnpilarene i et demokratisk samfunn. I sin religiøse dimensjon er den et av de mest grunnleggende elementene for *de troendes identitet og livsforståelse*. Samtidig er livssynsfriheten av sentral betydning for ateister, agnostikere, skeptikere og dem som ikke bryr seg. Disse sidene ved religions- og livssynsfriheten er blant annet omtalt i EMDs storkammerdom 18. februar 1999 *Buscarini med flere mot San Marino* avsnitt 34 og i EMDs rådgivende uttalelse 14. desember 2023 (P16-2023-001) avsnitt 66.
- (66) EMD har videre i flere avgjørelser slått fast at *trossamfunnenes autonomi* er selve kjernen i artikkel 9. I denne sammenheng står EMDs storkammerdom 26. april 2016 *İzzettin Doğan med flere mot Tyrkia* sentralt, hvor saksforholdet var at Det alevittiske samfunn hadde blitt nektet anerkjennelse som trossamfunn og statlig finansiering. EMD tar i avsnitt 68 utgangspunkt i at artikkel 9 pålegger statene å opptre nøytralt overfor ulike trossamfunn, og statene skal derfor ikke ta stilling til religiøse spørsmål. Om trossamfunnenes autonomi heter det i avsnitt 93:

«It should be observed that religious communities traditionally exist in the form of organised structures. They abide by rules which are often seen by followers as being of divine origin. Religious ceremonies – including religious worship – have their meaning and sacred value for the believers if they have been conducted by ministers empowered for that purpose in compliance with these rules (see *Hasan and Chaush v. Bulgaria* [GC], no. 30985/96, § 62, ECHR 2000-XI). In that regard the right of a religious community to an autonomous existence is at the very heart of the guarantees in Article 9 of the Convention (see *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria*, no. 40825/98, § 79, 31 July 2008). That autonomous existence is also indispensable for pluralism in a democratic society. It directly concerns not only the organisation of these communities as such but also the effective enjoyment of the right to freedom of religion by all their active members. Where the organisation of the religious community is in issue, Article 9 of the Convention must be interpreted in the light of Article 11, which safeguards associations against unjustified State interference. Were the organisational life of the community not protected by Article 9, all other aspects of the individual's freedom of religion would become weakened (see *Hasan and Chaush*, cited above, § 62, and *Sindicatul 'Păstorul cel Bun' v. Romania* [GC], no. 2330/09, § 136, ECHR 2013, with further references).»

- (67) Religionsfriheten etter artikkel 9 må altså forstås i lys av friheten til å danne trossamfunn, som også er beskyttet mot statlige inngrep, jf. artikkel 11. Medlemmenes felles religionsutøvelse er ofte basert på regler og ritualer som de mener har et guddommelig opphav. Trossamfunnets autonomi er både en forutsetning for et pluralistisk demokratisk samfunn og for å ivareta medlemmenes individuelle religionsfrihet.

- (68) Det fremgår videre av avsnitt 110 i dommen at det er opp til trossamfunnets spirituelle ledere å bestemme den religiøse lære, og at bare «the most serious and compelling reasons can possibly justify State intervention».
- (69) Gjennomgangen viser at statlige inngrep i trossamfunnets – og derved også i medlemmenes – religionsutøvelse må ha sterke grunner for at inngrepsvilkårene i artikkel 9 nr. 2 kan anses oppfylt. Jeg ser ikke bort fra at terskelen for å akseptere inngrep kan være ulik alt etter alvorligheten av inngrepet. For vår sak nøyer jeg meg med å påpeke at det å nekte et trossamfunn registrering – når en etablert registreringsordning gir adgang til særskilte rettigheter eller privilegier – er ansett som et inngrep i artikkel 9, jf. EMDs dom 5. mars 2024 *Föderation der Aleviten Gemeinden in Österreich mot Østerrike* avsnitt 53. Dette gjelder selv om trossamfunnet vil kunne eksistere som et lovlig trossamfunn også uten registrering og økonomisk støtte. Det framstår som mer uklart for meg om fratakelse av støtte etter den norske støtteordningen uten at trossamfunnet avregistreres, er å anse som et inngrep i artikkel 9.
- (70) Et trossamfunn som nektes støtte og privilegier som andre trossamfunn har, vil imidlertid være beskyttet av diskrimineringsforbudet i artikkel 14, jf. artikkel 9, se *Ízzettin*-dommen avsnitt 156. I drøftelsen av om det forelå rettsstridig forskjellsbehandling, fremheves igjen religionsfrihetens betydning i et demokratisk og pluralistisk samfunn, jf. avsnitt 182, som avsluttes slik:

«In a democratic society based on the principles of pluralism and respect for cultural diversity, any difference on grounds of religion or beliefs requires compelling reasons by way of justification. In that regard it must be borne in mind that an unfavourable attitude and an unjustified difference in treatment with regard to a particular faith may have significant repercussions on the exercise of the religious freedom of its followers».

- (71) Også en forskjellsbehandling krever altså sterke grunner – *compelling reasons* – fordi en negativ forskjellsbehandling av trossamfunnet vil kunne få betydelige konsekvenser – *significant repercussions* – for medlemmenes utøvelse av religionsfriheten.

Krenker Jehovas vitner barns rettigheter?

Innledning

- (72) Det følger av trossamfunnsloven § 6 første ledd at tilskudd kan nektes dersom trossamfunnet «krenker barns rettigheter». En naturlig språklig forståelse av vilkåret er at krenkelsen må gjelde lovbestemte rettigheter.
- (73) I Prop. 130 L (2018– 2019) kapittel 24, spesialmerknadene til § 6, side 258 heter det om barns rettigheter:

«Andre alternativ gjelder krenkelser av barns rettigheter. Det omfatter slike rettigheter som staten er forpliktet til å beskytte gjennom Barnekonvensjonen (BK), jf. menneskerettsloven § 2 nr. 4 og § 3. Bestemmelsen må imidlertid avveies mot barns og foreldres religions- og livssynsfrihet, og er heller ikke i utgangspunktet til hinder for ulikt syn på oppdragelse eller verdensbilde. Eksempler på krenkelser som

kan gi grunnlag for å nekte tilskudd kan være negativ sosial kontroll som retter seg mot barn, psykisk vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller æresvold.»

- (74) Det er altså barns lovbeskyttede rettigheter, først og fremst etter FNs barnekonvensjon, som dette alternativet retter seg mot. Vår sak reiser særlig spørsmål om å beskytte barn mot psykisk vold og negativ sosial kontroll.
- (75) Når barns vern etter trossamfunnsloven § 6 skal fastlegges, er det også nødvendig å se hen til deres religionsfrihet. Barn oppnår sin religiøse myndighetsalder når de fyller 15 år, jf. trossamfunnsloven § 2 første ledd. De kan da selv bestemme om de vil melde seg inn i eller ut av et trossamfunn. Videre følger det av trossamfunnsloven § 3 at barn har rett til å medvirke når de «er i stand til å danne seg egne meninger». Barns religionsfrihet er også vernet av barnekonvensjonen artikkel 14.
- (76) Staten må dessuten sikre foreldrenes rett og plikt til å veilede barnet i spørsmål om religion og livssyn, jf. barnekonvensjonen artikkel 14 nr. 2. Videre har staten en plikt til å respektere «foreldres rett til å sikre slik utdanning og undervisning i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning», jf. EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 2 andre punktum.
- (77) Ved vurderingen av om barns rettigheter er krenket, er det også verdt å merke seg at det kan være krevende for andre utenfor trossamfunnet å vurdere hvordan barna faktisk har det. Om dette sier Stålsett-utvalget i NOU 2013: 1 punkt 23.4.2.2 side 349:

«Det som for utenforstående oppfattes som en streng 'sekt', kan likevel oppleves eller fungere på en mer positiv måte av og for barna selv. Utvalget vurderer det slik at det vil være meget vanskelige avgrensingsproblem knyttet til et vilkår som skal beskytte barns interesser. Utvalget vil imidlertid konkludere med at det må settes vilkår for støtte som skal beskytte barns interesser, men at terskelen for å konkludere med at vilkåret ikke er oppfylt bør være relativt høy.»

- (78) Vedtakene som står til prøve, bygger på at Jehovas vitner utsetter døpte barn for psykisk vold og negativ sosial kontroll.

Nærmere om «psykisk vold»

- (79) Grunnloven § 104 tredje ledd gir barn «rett til vern om sin personlige integritet». Denne retten har sin parallell i barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1, som lyder slik i norsk oversettelse:

«Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.»

- (80) I denne saken er det ikke nødvendig å vurdere rekkevidden av Grunnloven § 104, da barnekonvensjonen, som er inkorporert i norsk rett med forrang, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 4 og § 3, inneholder en mer detaljert regulering av retten til å bli vernet mot psykisk

vold. Grunnloven § 104 gir ikke her et utvidet vern sammenlignet med bestemmelsene i barnekonvensjonen, se HR-2019-2286-A avsnitt 42.

- (81) Barnekomiteens General Comment No. 13 (2011) «*The right of the child to freedom from all forms of violence*» inneholder generelle kommentarer til artikkel 19. Før jeg går nærmere inn på disse, nevner jeg at Høyesterett i en rekke saker har lagt til grunn at General Comments fra Barnekomiteen er en relevant rettskilde når konvensjonsforpliktelsene skal fastlegges. Hvilken vekt som skal legges på uttalelsene, beror blant annet på hvor godt de er forankret i konvensjonsteksten. Et annet sentralt moment er om det dreier seg om en tolkningsuttalelse, eller om uttalelsen snarere må sees som en tilråding om optimal praksis på konvensjonens område. Jeg viser til plenumsdommen i Rt-2015-1388 avsnitt 151 følgende med videre henvisning til Rt-2009-1261 avsnitt 44.
- (82) I nevnte General Comment avsnitt 17 sier komiteen at alle former for voldsbruk mot barn er uakseptable – «Frequency, severity of harm and intent to harm are not prerequisites for the definitions of violence.»
- (83) I avsnitt 21 gis følgende definisjon på psykisk vold:
- «21. Mental violence.
‘Mental violence’, as referred to in the Convention, is often described as psychological maltreatment, mental abuse, verbal abuse and emotional abuse or neglect and this can include:
- (a) All forms of persistent harmful interactions with the child, for example, conveying to children that they are worthless, unloved, unwanted, endangered or only of value in meeting another's needs;
  - (b) Scaring, terrorizing and threatening; exploiting and corrupting; spurning and rejecting; isolating, ignoring and favouritism;
  - (c) Denying emotional responsiveness; neglecting mental health, medical and educational needs;
  - (d) Insults, name-calling, humiliation, belittling, ridiculing and hurting a child's feelings;
  - (e) Exposure to domestic violence;
  - (f) Placement in solitary confinement, isolation or humiliating or degrading conditions of detention; and
  - (g) Psychological bullying and hazing by adults or other children, including via information and communication technologies (ICTs) such as mobile phones and the Internet (known as ‘cyberbullying’).»
- (84) Denne definisjonen fremstår som en konvensjonstolkning, og den må derfor ha betydelig vekt når konvensjonens innhold på dette punkt skal fastlegges.
- (85) Barnekomiteens eksempler på psykisk vold mot barn er av en slik karakter at de etter omstendighetene vil kunne rammes av straffeloven § 266 om hensynsløs atferd, jf. Ot.prp. nr. 104 (2008–2009) kapittel 14, spesialmerknadene til barnelova § 30 side 72.

Nærmere om «negativ sosial kontroll»

- (86) Departementet har i proposisjonen til trossamfunnsloven inntatt følgende definisjon av «negativ sosial kontroll», jf. Prop. 130 L (2018–2019) punkt 7.4.6, boks 7.12:

«Negativ sosial kontroll er ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet Barnekonvensjonen og norsk lov.»

- (87) Forarbeidene synes å bygge på et premiss om at barn har et lovbeskyttet vern mot negativ sosial kontroll. Barnekonvensjonen oppstiller ikke uttrykkelig en slik rettighet, men etter mitt syn vil alvorlige former for negativ sosial kontroll kunne omfattes av andre bestemmelser, særlig vernet mot psykisk vold som jeg nettopp har gjennomgått.
- (88) Jeg kan ikke se at et forbud mot negativ sosial kontroll er inntatt i norsk lovgivning for øvrig. I NOU 2024: 13 *Lov og frihet*, som blant annet omhandler negativ sosial kontroll og psykisk vold mot barn, drøftet lovutvalget om det bør innføres et forbud mot negativ sosial kontroll i barnelova § 30. Flertallet konkluderte med at det verken er behov for eller hensiktsmessig å innta et slikt forbud i loven, jf. punkt 20.5.1 side 285–286. Begrunnelsen var at det ikke vil være mulig å trekke klare juridiske grenser for når foreldrenes sosiale kontroll overfor et barn er innenfor eller utenfor hva foreldre kan gjøre i kraft av foreldreansvaret. Utvalgets innstilling er fulgt opp gjennom Prop. 159 L (2024–2025) og Prop. 69 L (2025–2026). Departementet har lagt til grunn flertallets anbefaling om ikke å foreslå et forbud i barnelova og har i stedet fremmet lovforslag som skal forebygge negativ sosial kontroll.
- (89) I forlengelsen av dette legger jeg til at religiøse leveregler, som er vernet av artikkel 9, vil kunne innebære ulike grader av sosial kontroll, se for eksempel EMDs dom 10. juni 2010 *Jehovah's Witnesses of Moscow med flere mot Russland* avsnitt 118.
- (90) Som tidligere gjengitt, er forarbeidenes eksempler på handlinger som krenker barns rettigheter gjennomgående straffbare handlinger mot barn, slik som «tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller æresvold», jf. Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 258. Denne eksemplifiseringen tilsier at også alternativet negativ sosial kontroll rettet mot barn må være av en lignende alvorlighetsgrad for å gi grunnlag for å nekte statsstøtte, jf. HR-2024-2211-A avsnitt 44 og 45 om at eksemplene som angis i teksten vil kunne danne et naturlig startpunkt for vurderingen. Etter mitt syn innebærer dette at terskelen må være høy for når negativ sosial kontroll kan begrunne avslag på statstilskudd og derved også registrering.

Den konkrete vurderingen

- (91) Ved vurderingen av om Jehovas vitner krenker barns rettigheter, tar jeg utgangspunkt i trossamfunnets praksis.
- (92) I Jehovas vitner døpes som nevnt mindreårige vanligvis i alderen 15–18 år. De vil da ha nådd den religiøse myndighetsalderen på 15 år, jf. trossamfunnsloven § 2 første ledd.
- (93) Det er verken anført eller holdepunkter for at mindreåriges beslutning om å la seg døpe ikke bygger på opplyste og selvstendige valg. Dåp forutsetter god kjennskap til Bibelen og trossamfunnets sentrale læreskrifter, og menighetens eldste må vurdere om vedkommende har nødvendig modenhet og forståelse av forpliktelsene dåpen innebærer. Det må derfor

kunne legges til grunn at den mindreårige også er kjent med konsekvensene av å melde seg ut eller bli ekskludert fra Jehovas vitner.

- (94) Når det gjelder en eventuell eksklusjonsprosess overfor en mindreårig, ble denne presisert i 2024, jf. Vaktårnet, august 2024, side 25, punkt 18:

«Hva om en døpt mindreårig – en som er under 18 år – gjør en alvorlig synd? Eldsterådet vil i så fall ordne med at to eldste har en samtale med den mindreårige og de kristne foreldrene hans. De eldste vil finne ut hva foreldrene allerede har gjort for å hjelpe barnet sitt til å gjøre de nødvendige forandringene og angre. Hvis den mindreårige har en fin innstilling og foreldrene klarer å nå inn til ham, kan det være at de to eldste kommer fram til at det ikke er nødvendig å gjøre noe mer med saken. ... De eldste vil innimellom snakke med foreldrene for å forsikre seg om at den mindreårige får den hjelpen han trenger. Men hva om en døpt mindreårig fortsetter med det gale han har gjort, uten å angre? Da vil et utvalg ha et møte med ham sammen med de kristne foreldrene hans.»

- (95) Det er ubestridt fra statens side at trossamfunnet vil følge disse retningslinjene, slik også lagmannsretten har lagt til grunn.
- (96) Dersom resultatet av prosessen blir at en mindreårig ekskluderes, vil den sosiale kontakten med de øvrige medlemmene av trossamfunnet avskjæres. Dette gjelder også for nære slektninger som den mindreårige ikke bor sammen med. Det er imidlertid adgang til å ha begrenset kontakt i såkalte nødvendige familiesaker. I trossamfunnets informasjonsbrosjyre om «Jehovas vitner og eksklusjon» heter det under overskriften «Familiebåndene brytes ikke»:

«Eksklusjonen berører uansett ikke livet i den nærmeste familiekretsen når det kommer til 'hengivenheten mellom familiemedlemmene eller normale familieforhold' ettersom 'det at han blir utstøtt, verken bryter med blodets bånd eller oppløser ekteskapet'. ...

Hvis en ekskludert forelder blir syk eller ikke lenger er i stand til å ta vare på seg selv økonomisk eller fysisk, vil barn som er Jehovas vitner, ha bibelsk og moralsk plikt til å hjelpe ham. På samme måte, hvis et ekskludert barn ikke har det bra fysisk eller følelsesmessig, vil foreldre som er Jehovas vitner, ta seg av ham.»

- (97) En eksklusjon bryter altså ikke familiebåndene. En mindreårig vil også normalt bo i foreldrehjemmet. Familiens vanlige aktiviteter i hverdagen kan fortsette, men en sentral del av familiens åndelige – det vil si religiøse – liv og samhandling vil etter en eksklusjon ikke lenger være tilgjengelig for den ekskluderte mindreårige. Troslæren gir samtidig anvisning på å ivareta den mindreåriges familieliv, også følelsesmessig.
- (98) Staten har anført at både eksklusjonsprosessen og konsekvensene av en eksklusjon innebærer psykisk vold og negativ sosial kontroll mot barn.
- (99) Etter mitt syn medfører retningslinjene for håndtering av en mulig eksklusjon overfor en mindreårig at prosessen fremstår som mer skånsom enn tidligere. Likevel må det kunne legges til grunn at det kan være både ubehagelig og ydmykende for et barn å måtte forklare seg om anklagene overfor menighetens eldste, ofte med foreldrene til stede – særlig hvis saken gjelder forhold av intim eller sensitiv karakter. Jeg finner likevel at selve prosessen i seg selv ikke utgjør psykisk vold etter barnekonvensjonen artikkel 19.

- (100) En utstøtelse fra menigheten, herunder tap av kontakt med nær familie og venner som fortsatt er medlemmer, vil utvilsomt kunne få alvorlige konsekvenser for en mindreårig i en sårbar livssituasjon. Barnet vil imidlertid fortsatt være en del av kjernefamilien, og han eller hun vil på vanlig måte kunne ha kontakt med familiemedlemmer og venner som ikke tilhører trossamfunnet. Etter mitt syn har det i denne sammenheng betydning at Jehovas vitner ikke driver egne skoler. Den mindreårige vil dermed kunne ha et nettverk utenfor menigheten, selv om omfanget av dette i praksis kan være begrenset ettersom trossamfunnet oppfordrer sine medlemmer til å unngå unødvendig mye omgang med ungdommer utenfor menigheten.
- (101) Konsekvensene for en mindreårig som melder seg ut av trossamfunnet, er de samme som ved en eksklusjon. Forskjellen ligger i at medlemmet selv tar initiativ til å forlate Jehovas vitner, og at han eller hun ikke må forklare seg for menighetens eldste i et eget møte.
- (102) Spørsmålet er etter dette om staten har ført tilstrekkelig bevis for at Jehovas vitner krenker barns rettigheter. I klagesaken til Barne- og familiedepartementet opplyste Jehovas vitner at én 17-åring var ekskludert på det tidspunkt statsforvalteren traff sitt første vedtak i 2022. Det foreligger ingen nærmere opplysninger om denne eksklusjonen. Staten har ellers ikke fremlagt nye bevis for Høyesterett som underbygger at mindreårige i praksis utsettes for psykisk vold eller negativ sosial kontroll. Jeg har følgelig ikke grunnlag for å fravike lagmannsrettens bevisvurdering, som er foretatt etter omfattende umiddelbar bevisførsel:
- «Staten har ikke konkret sannsynliggjort hvorvidt og i hvilket omfang mindreårige dømte medlemmer i Jehovas vitner faktisk opplever et press om å ikke begå normbrudd eller ikke melde seg ut, i frykt for å gjennomgå en eksklusjonsprosess (ved normbrudd) og å miste relasjoner til familie og venner i trossamfunnet. Herunder viser lagmannsretten til at forklaringene fra statens vitner Langvann fra Hjelpeskilden og Santana Vega fra Kompetanseteamet for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, i liten grad kunne konkret underbygge denne anførselen fra staten vedrørende mindreårige dømte medlemmer av Jehovas vitner. Å være underlagt en negativ sosial kontroll i lengre tid, må videre antas for mange å kunne medføre psykiske belastninger. Det er imidlertid ikke sannsynliggjort at dømte mindreårige som vokser opp i Jehovas vitner generelt har større psykiske utfordringer enn andre i befolkningen.»
- (103) Gitt det potensialet eksklusjonspraksisen har for å påvirke mindreåriges psykiske helse, vil jeg ikke utelukke at barns rettigheter vil kunne anses krenket i enkelttilfeller. Selv om det så langt bare er opplysninger om at én mindreårig er ekskludert siden 2021, vil vurderingen av barns rettigheter kunne endres dersom det kan påvises en eksklusjonspraksis av et visst omfang. Slik dokumentasjon foreligger ikke i vår sak.
- (104) Etter dette *konkluderer* jeg med at staten ikke har ført tilstrekkelig bevis for at Jehovas vitner krenker barns rettigheter slik departementet og statsforvalteren har lagt til grunn i vedtakene.

Krenker Jehovas vitner retten til utmelding?

Innledning

- (105) Statsforvalteren har lagt til grunn at Jehovas vitner alvorlig krenker andres rettigheter etter trossamfunnsloven § 6, fordi praksisen med sosial utstøtelse kan presse medlemmer til å forbli i trossamfunnet i strid med retten til fri utmelding etter trossamfunnsloven § 2, Grunnloven § 16 og EMK artikkel 9. Siden EMK artikkel 9 gir det mest vidtrekkende vernet, går jeg ikke nærmere inn på Grunnloven § 16.

Er Jehovas vitners praksis i tråd med trossamfunnsloven § 2?

- (106) Det følger av trossamfunnsloven § 2 annet ledd at tros- og livssynssamfunnene selv fastsetter «vilkår for medlemskap og framgangsmåte for innmelding i samfunnet. Utmelding skal alltid kunne skje skriftlig.» Det er på det rene at Jehovas vitner aksepterer skriftlige utmeldinger i tråd med denne bestemmelsen. Utmelding krever ingen begrunnelse. Praksisen er dermed isolert sett i overensstemmelse med trossamfunnsloven § 2 annet ledd.
- (107) Formålet med trossamfunnsloven § 2 annet ledd er å sikre utmeldingsretten, herunder at det ikke skal være praktisk vanskelig å melde seg ut av et tros- eller livssynssamfunn, jf. høringsnotat 25. september 2017 «Forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn», punkt 18.4.2 side 165. I de spesielle merknadene til § 2 heter det at utmelding «skal kunne skje vilkårsløst og uten hindringer fra tros- eller livssynssamfunnets side», jf. Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 254.
- (108) Så langt kan jeg ikke se at det er grunnlag for å innfortolke ytterligere krav i trossamfunnsloven § 2. Spørsmålet er om utstøtelsespraksisen likevel må anses som et hinder for medlemmenes rett til fri utmelding, og at den derved «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter» etter trossamfunnsloven § 6, jf. EMK artikkel 9.
- (109) Før jeg går over til artikkel 9, minner jeg om at Stålsett-utvalget anbefalte å ikke knytte utmeldingsretten til et fravær av sosial utfrysing, noe som hadde sammenheng med at et slikt vilkår ville være vanskelig å avgrense. Jeg legger til grunn at slike avgrensingsproblemer blant annet kan knytte seg til *omfanget* av den sosiale utfrysningen, om den er *forankret* i religiøse skrifter, og om den har sitt *grunnlag* i skreven eller uskreven praksis. I tillegg nevner jeg hensynet til å unngå *forskjellsbehandling* av trossamfunn som er mer eller mindre åpne om sin praksis.

Vernet av retten til fri utmelding etter EMK artikkel 9

- (110) Det er ikke tvilsomt at EMK artikkel 9 verner *retten til fri utmelding* fra trossamfunn. Så langt jeg kjenner til, har det nærmere innholdet av denne retten ikke vært gjenstand for prøving av EMD. Jeg er heller ikke kjent med at domstolen har tatt stilling til om et trossamfunns praksis med sosial utstøtning av tidligere medlemmer, kan begrunne offentlige inngrep overfor trossamfunnet eller dets medlemmer.

- (111) EMD har imidlertid i flere avgjørelser lagt til grunn at artikkel 9 verner mot press om å *skifte sin* tro – såkalt «improper proselytism», jf. EMDs dom 25. mai 1993 *Kokkinakis mot Hellas* avsnitt 48 og EMDs dom 24. februar 1998 *Larissis med flere mot Hellas* avsnitt 45. Det som gjorde påvirkningen i Larissis-dommen utilbørlig, var – tatt i betraktning «the particular characteristics of military life» – at militære offiserer hadde misbrukt sine stillinger til å misjonere overfor underordnede, jf. avsnittene 50–52. I senere dommer er offiserenes atferd beskrevet som «a form of harrasment», se EMDs dom 7. juni 2022 *Taganrog LRO med flere mot Russland* avsnitt 168. I Kokkinakis-dommen var det derimot ikke utilbørlig for et Jehovas vitne å banke på dører til privatboliger og forsøke å omvende beboerne, heller ikke overfor sårbare personer.
- (112) I begge disse sakene dreide det seg om et *direkte press*. I Larissis-saken var det selve pressmidlet – misbruk av overordnet militær stilling – som gjorde presset utilbørlig. Jeg legger til grunn at det skal en del til før press om å gjøre noe som ligger innenfor den alminnelige handlefrihet, slik som å velge bort sosial kontakt mellom voksne, er utilbørlig i artikkel 9 sin forstand.
- (113) På tilsvarende måte som EMK artikkel 9 verner mot utilbørlig press for å slutte seg til et trossamfunn, verner bestemmelsen etter mitt syn også medlemmer mot utilbørlig press for ikke å melde seg ut. Selv om *normen* – utilbørlig press – er den samme, har det ved anvendelsen av normen betydning om det dreier seg om et direkte eller indirekte press.
- (114) Ved vurderingen av om et trossamfunns praksis innebærer et *utilbørlig press* i strid med retten til fri utmelding, må det også tas hensyn til to andre rettigheter:
- (115) For det første må det tas hensyn til at de *gjenværende medlemmene* etter EMK artikkel 8 og 9 har rett til å innrette sine private liv i samsvar med sin religiøse overbevisning, herunder retten til selv å bestemme hvem de ønsker sosial omgang med. Et indirekte pålegg fra staten om å opprettholde kontakt med tidligere medlemmer – for å unngå avregistrering og tap av statsstøtte – vil i realiteten legge et press på enkeltmedlemmer til å inkludere disse i sitt sosiale fellesskap. Dette strider mot deres bibelforståelse og har en side både til deres religionsfrihet etter EMK artikkel 9 og til retten til privatliv etter EMK artikkel 8.
- (116) For det andre må det ses hen til *trossamfunnets* vern etter EMK artikkel 9, jf. artikkel 11. Som tidligere omtalt ligger trossamfunnets autonomi «at the very heart of the guarantees» i artikkel 9, jf. İzzettin-dommen avsnitt 93. Trossamfunnet står blant annet fritt til, etter eget skjønn, å ta opp og å ekskludere medlemmer, jf. EMDs storkammerdom 9. juli 2013 *Sindicatul «Păstorul cel Bun» mot Romania* avsnitt 137. Det har rett til å fastholde og praktisere sin religiøse lære, herunder til å fastsette læremessige normer for den atferd medlemmene forventes å følge i sine private liv, særlig der disse normene anses å ha guddommelig opphav, jf. EMDs storkammer 26. oktober 2000 *Hasan og Chaush mot Bulgaria* avsnitt 62.
- (117) I avveiningen mellom de berørte rettighetene – retten til fri utmelding, de gjenværende medlemmenes religionsfrihet og trossamfunnets rett til selvbestemmelse – legger jeg til grunn at en praksis som i ytterste konsekvens hindrer medlemmene i å melde seg ut, vil kunne krenke deres religionsfrihet etter EMK artikkel 9 nr. 1. Dette forutsetter imidlertid at presset mot utmeldelse, særlig når det er forankret i trossamfunnets religiøse lære, må være av en kvalifisert karakter. Tolkningen har også støtte i forarbeidene til trossamfunnsloven,

hvor det som eksempel på krenkelse av andres rettigheter nevnes at trossamfunnet oppfordrer til «former for straff» mot personer som forlater samfunnet, jf. Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24, spesialmerknadene til § 6, side 259. Også Stålsett-utvalget pekte på at det er vanskelig å forsvare tilskudd til trossamfunn som støtter «fysiske straffereaksjoner» for religiøst frafall. Begrepet straff må i utgangspunktet forstås som en direkte sanksjon mot den som melder seg ut.

- (118) I EMDs beslutning 6. mars 2003 *Šijakova med flere mot Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* ble til sammenligning en klage fra flere foreldre etter blant annet EMK artikkel 8 avvist som «inadmissible». Klagernes voksne barn hadde valgt å tre inn i en monastisk orden som forbød dem å ha kontakt og kommunikasjon med sine foreldre. Foreldrene anførte at trossamfunnets regler krenket deres rett til familieliv, herunder retten til kontakt med og støtte fra barna ved sykdom og i alderdommen. Til dette uttalte EMD:

«The Court considers that the issue of maintaining contacts and communication between parents and children who are not minors, and the respect and affection they extend to each other, is a private matter, which concerns and depends on the individuals bound in a family relationship, the lack of which, and the reasons for and origins of such lack, do not call for a positive undertaking by the State and cannot be imputable to it.»

- (119) Selv om uttalelsen gjelder EMK artikkel 8, viser den at konvensjonen i utgangspunktet ikke verner en rett til å opprettholde relasjoner mellom nære, voksne familiemedlemmer. Betydningen av at voksne mennesker velger å følge trossamfunnets regler som innskrenker medlemmenes rettigheter og friheter, er også omtalt i proposisjonens spesialmerknader til § 6 side 258:

«Hvis voksne medlemmer av egen fri vilje følger slike regler, kan de ikke oppfattes som krenkelser i denne bestemmelsens forstand. Som hovedsak gjelder det selv om forpliktelsene kan anses som skadelige.»

- (120) Min gjennomgang så langt viser at spørsmålet om det foreligger «utilbørlig press», tar opp i seg og balanserer kryssende rettigheter. Dette har betydning for hvilken terskel som skal gjelde før et press anses utilbørlig.

Den konkrete vurderingen

- (121) Jehovas vitner har vært et registrert og støtteberettiget trossamfunn siden 1985 under trossamfunnsloven av 1969, som i § 3 sikret retten til fritt å melde seg inn i og ut av trossamfunn. Jeg kan ikke se at trossamfunnsloven av 2020 oppstiller et strengere vern av utmeldingsretten, som også tidligere var beskyttet av EMK artikkel 9.
- (122) Ved vurderingen av om Jehovas vitner krenker utmeldingsretten, tar jeg utgangspunkt i hvilke konsekvenser en utmelding faktisk har for de tidligere medlemmene. De aktuelle vedtakene bygger på en *generell* vurdering av om Jehovas vitners lære krenker retten til fri utmelding, men reiser også særskilte spørsmål for barn.
- (123) Som jeg tidligere har gjennomgått, har Jehovas vitner en uttalt lære om at også de som melder seg ut av trossamfunnet, skal utstøtes. Praksisen medfører at det både religiøst og sosialt trekkes en grense mellom de gjenværende medlemmene og tidligere medlemmer.

Selv om innholdet i tekstene har blitt noe avdempet de senere årene, kan praksisen få store sosiale følger for den som utstøtes, særlig knyttet til kontakten med nære familiemedlemmer, men også med andre som har stått vedkommende nær. Praksisen vil derfor utvilsomt kunne være vanskelig og tyngende for den enkelte, slik også lagmannsretten har lagt til grunn. Jeg ser det slik at praksisen utfordrer retten til fri utmelding da den vil kunne innebære et klart psykologisk press for ikke å melde seg ut.

(124) Jeg vil samtidig peke på enkelte forhold som hører med i vurderingen, og som er egnet til i noen grad å dempe følgene for den utmeldte:

(125) Praksisen innebærer ikke at familiebandene brytes. Konsekvensene for mindreårige har jeg allerede behandlet i drøftelsen av om barns rettigheter krenkes. Jeg nøyer meg her med å minne om at utstøtelsespraksisen ikke gjelder familiemedlemmer – typisk barn og ungdom – som bor i samme husstand. De gjenværende familiemedlemmene bestemmer selv hvor aktive de vil være i menigheten. Når det gjelder forholdet mellom ektefeller, heter det i artikkelen «Prøver Jehovas vitner å unngå dem som ikke tilhører trossamfunnet deres lenger?» fra 2022:

«Hva om en mann blir ekskludert, mens hans kone og barn fremdeles er Jehovas vitner? De religiøse båndene mellom ham og familien forandrer seg, men familiebandene opphører ikke. Ekteskapet og familielivet fortsetter.»

(126) Videre kan det – som tidligere omtalt – opprettholdes kontakt mellom familiemedlemmer i såkalte nødvendige familiesaker.

(127) Et tidligere medlem kan fortsatt være til stede på Jehovas vitners møter. Det er heller ikke slik at enhver kontakt med tidligere medlemmer medfører risiko for eksklusjon, se *Vær hyrder for Guds hjord*, 2019 kapittel 12 punkt 17, som skiller mellom familiemedlemmer og andre:

«Unødvendig samvær med ekskluderte eller slike som har trukket seg: Det er grunnlag for å nedsette et domsutvalg hvis en person, til tross for gjentatte formaninger, med overlegg fortsetter å ha unødvendig samvær med noen som er ekskludert eller har trukket seg, og som han ikke er i familie med. – Matt 18:17b; 1. Kor 5:11, 13; 2. Joh 10, 11; *lvs* s. 39–40.

Hvis et medlem av menigheten er kjent for å ha unødvendig samvær med *familiemedlemmer* som er ekskluderte eller har trukket seg, og som ikke tilhører husstanden, bør de eldste veilede ham og resonnerer med ham ut fra Bibelen. Gjennomgå informasjon fra *Bli i Guds kjærlighet*, side 241, med ham. Hvis det er tydelig at en kristen handler i strid med hensikten med eksklusjonsordningen og ikke retter seg etter veiledning, er han ikke kvalifisert til å få privilegier i menigheten, for det krever at man er et godt eksempel. Det skal ikke nedsettes et domsutvalg med mindre det er snakk om vedvarende *åndelig* [dvs. religiøst] samvær eller vedvarende åpen kritikk av beslutningen om å ekskludere.»

(128) En utmeldelse medfører altså ikke en total sosial isolasjon, heller ikke fra familien.

(129) Medlemmer av Jehovas vitner er videre gjennomgående sosialt integrert i det norske samfunnet: Barna går på ordinære skoler, voksne tar utdanning og deltar i arbeid og andre sosiale aktiviteter. Det har også betydning at Jehovas vitner er et relativt lite trossamfunn med om lag 12 000 medlemmer spredt over hele landet. Den utmeldte befinner seg dermed

ikke i en situasjon hvor han eller hun utestenges fra et trossamfunn som utgjør et dominerende flertall i nærmiljøet, slik at en religiøs utstøtelse innebærer en reell risiko for *generell* sosial utstøtelse.

- (130) Det er ikke anført eller holdepunkter for at Jehovas vitner utsetter medlemmer som vurderer å melde seg ut for noen form for *direkte* press, tvang eller trusler. Det står sentralt for min vurdering at det *indirekte* presset medlemmene vil oppleve springer ut av selve tros læren, som – slik jeg forstår det – både har som formål å holde menigheten «ren» og å påvirke den utmeldte til å vende tilbake til troen for å oppnå frelse. Muligheten for å vende tilbake og ved det oppnå frelse, er bakgrunnen for at Jehovas vitner omtaler utstøtelsespraksisen som en *kjærlig handling*. Jeg har vanskelig for å se at en slik generell trosbasert lære som medlemmene er kjent med når de melder seg inn i trossamfunnet, senere anses som et utilbørlig press som hindrer retten til fri utmelding.
- (131) Selv om jeg legger til grunn at medlemmene normalt følger trossamfunnets lære om å utstøte tidligere medlemmer, aksepterer Jehovas vitner at medlemmene treffer beslutninger i samsvar med sin samvittighet. Dette vil også kunne påvirke hvordan den enkelte velger å forholde seg til utmeldte medlemmer, ikke minst i nær familie.
- (132) Ellers bemerker jeg at det ikke er fremlagt systematiske undersøkelser eller annen dokumentasjon som underbygger at utstøtelsespraksisen rent faktisk har som konsekvens at medlemmer unnlater å melde seg ut. Lagmannsretten har rett nok funnet at konsekvensene ved en utmelding «for noen er så negative at enkelte medlemmer av den grunn velger ikke å melde seg ut». De fleste vitneforklaringene om negative konsekvenser er imidlertid fra tidligere medlemmer som, med kunnskap om utstøtelsespraksisen, *har* meldt seg ut.
- (133) I forlengelsen av dette peker jeg på at det ikke er uvanlig med sosiale følger for den som forlater et lite og tett religiøst eller annen form for samfunn, særlig dersom familie og venner har samme tilhørighet. I tillegg kommer at den som vurderer å forlate et trossamfunn, ofte vil ha en frykt for *religiøse* sanksjoner hengende over seg – i dette livet eller senere – som kan virke vel så avskrekkende uten at tros læren kan regnes som et utilbørlig press om ikke å forlate trossamfunnet.
- (134) Så langt er det min vurdering at staten ikke har godtgjort at Jehovas vitner generelt krenker medlemmenes rett til fri utmelding etter EMK artikkel 9 nr. 1.
- (135) Det samme gjør seg etter mitt syn gjeldende for mindreåriges selvstendige rett til å melde seg ut av trossamfunnet. Dette er ikke vurdert av statsforvalteren i noen av vedtakene.
- (136) Mindreåriges rett til *selv* å melde seg inn og ut av trossamfunn inntreffer først ved fylte 15 år, jf. trossamfunnsloven § 2 første ledd. For yngre barn er det foreldrene som treffer den endelige beslutningen i kraft av foreldreretten. I Jehovas vitner skjer dåp – og dermed innmelding i trossamfunnet – gjennomgående i alderen 15 til 18 år. Mindreårige i den aktuelle aldersgruppen har etter omfattende dåpsopplæring nylig foretatt et selvstendig valg om å slutte seg til Jehovas vitners tros lære.
- (137) Lagmannsretten fant etter umiddelbar bevisførsel at det ikke var sannsynliggjort om, eventuelt i hvilket omfang, mindreårige medlemmer «faktisk opplever et press om ... ikke [å] melde seg ut» i frykt for å miste relasjoner til familie og venner i trossamfunnet. Jeg har ikke grunnlag for å fravike denne bevisvurderingen. Så lenge det er spørsmål om den

indirekte virkningen av en religiøs praksis som har eksistert i lang tid, kan det ikke være tilstrekkelig å vise til at praksisen *er egnet* til å ha en slik virkning.

- (138) *Oppsummeringsvis* finner jeg at Jehovas vitners utstøtelsespraksis ikke utgjør et utilbørlig press som krenker medlemmenes rett etter EMK artikkel 9 til å melde seg ut av trossamfunnet. Utstøtelsen omfatter ikke familiemedlemmer i samme husstand, og familiebåndene brytes ikke. Selv om praksisen innebærer et indirekte press mot å melde seg ut, utsettes ikke medlemmene for direkte press som for eksempel trusler om sanksjoner, i tilknytning til utmeldelsen. Utstøtelsespraksisen er dessuten forankret i selve tros læren, som er kjent for dem som melder seg inn i Jehovas vitner.
- (139) Mitt syn er i tråd med sammenlignbare avgjørelser i andre land. Jehovas vitners praksis med sosial utstøtelse – som etter det opplyste er lik på tvers av landegrenser – har også vært prøvd av overordnede domstoler i blant annet Tyskland, Belgia, Italia, USA og Canada. Til tross for ulike rettslige utgangspunkter har resultatet gjennomgående vært det samme: Praksisen er ikke ansett som en krenkelse – verken av tidligere medlemmers rettigheter eller av gjenværende medlemmers rett til fritt å tre ut av trossamfunnet.
- (140) Som illustrasjon viser jeg til at Den tyske forfatningsdomstolen i dom av 19. desember 2000 opphevet tidligere avgjørelser som nektet Jehovas vitner status som «corporate body under public law». Domstolen fremhevet blant annet at det ikke var tilstrekkelig å vise til trossamfunnets lære – de faktiske konsekvensene måtte kartlegges og vurderes. Saken ble sendt tilbake til Den øverste forvaltningsdomstolen i Berlin, som i dom 24. mars 2005 ga Jehovas vitner medhold. Myndighetene anførte at Jehovas vitners praksis blant annet hindret medlemmer fra å melde seg ut av frykt for sosial isolasjon, samt at tidligere medlemmer ble nektet samvær med barn i trossamfunnet. Etter tallrike og landsomfattende undersøkelser konkluderte domstolen med at det ikke var ført bevis for noen av statens anførsler.
- (141) Avslutningsvis vil jeg påpeke at EMD i en rekke avgjørelser har understreket religionsfrihetens helt avgjørende betydning i et demokratisk samfunn basert på pluralisme og respekt for kulturelt mangfold. Slik sett ivaretar religionsfriheten også de enkelte trossamfunns egenart. Som EMD bemerker i storkammerdommen 10. november 2005 *Leyla Şahin mot Tyrkia*, avsnitt 109, vil religionenes plass i samfunnet, herunder forholdet mellom stat og religion, kunne variere mellom ulike medlemsland. Den *norske* konteksten er en historie med statskirke, som etter grunnlovsendringene i 2012 er erstattet av en offentlig finansiert folkekirke kombinert med et pålegg om at alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på *lik linje*.
- (142) Et pluralistisk demokratisk samfunn vil også måtte akseptere – innenfor visse grenser – religiøse praksiser som for utenforstående fremstår som problematiske og vanskelige å forstå. En rekke praksiser ville ikke blitt tolerert uten det vernet religionsfriheten gir, slik som kjønnsbasert forskjellsbehandling og normer om seksuell orientering. EMD har i *Jehovah's Witnesses of Moscow mot Russland*, avsnitt 144, pekt på at mange religioners ritualer og praksiser «may harm believers' well-being» og også gitt eksempler på dette. I møte med slike praksiser må det ikke tapes av syne at religion ikke primært er tuftet på fornuft, men først og fremst på tro. Individets rett til å leve i pakt med sin tro utgjør etter EMDs praksis et grunnleggende element i menneskets identitet og selvforståelse.

- (143) Jeg *konkluderer* etter dette med at staten ikke har godtgjort at Jehovas vitners praksis med å utstøtte tidligere medlemmer utgjør et utilbørlig press som krenker medlemmenes, herunder barns, rett til fri utmelding etter EMK artikkel 9 nr. 1. Praksisen innebærer dermed heller ikke en alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter, jf. trossamfunnsloven § 6. Vedtakene kan følgelig heller ikke opprettholdes på dette grunnlaget.

Konklusjon og sakskostnader

- (144) Min konklusjon er at staten ikke har godtgjort at vilkårene for å nekte Jehovas vitner statstilskudd og registrering etter trossamfunnsloven § 6, jf. § 4 er oppfylt. Vedtakene er følgelig ugyldige.
- (145) Anken forkastes for vedtakene som var til prøving for Borgarting lagmannsrett. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus' vedtak 4. november 2025 om avvisning av krav om statstilskudd for 2025 kjennes ugyldig.
- (146) Jehovas vitner har vunnet saken og skal etter lovens hovedregel tilkjennes erstatning for sine sakskostnader for alle instanser, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd, jf. § 20-9 annet ledd. Det er ikke grunnlag for å gjøre unntak etter § 20-2 tredje ledd.
- (147) Jehovas vitner har krevd dekket sakskostnadene for Høyesterett med 2 165 461 kroner, inklusiv merverdiavgift. Ankemotparten har ikke hatt innvendinger mot kravets størrelse, og utgiftene anses nødvendige, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd. Kravet tas til følge. Jeg ser ikke grunn til å gjøre endringer i lagmannsrettens utmåling av sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.
- (148) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus' vedtak av 4. november 2025 om avvisning av krav om statstilskudd for 2025 kjennes ugyldig.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler staten v/Barne- og familiedepartementet til Jehovas vitner 2 165 461 – tomillionerethundreogsekstifemtusenfirehundreogsekstien – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.

(149) Dommer **Poulsen:**

Delvis dissens

Oversikt

- (150) Jeg er delvis kommet til et annet resultat enn førstvoterende. Etter min mening er statsforvalterens vedtak om å nekte registrering og senere vedtak om å avvise krav om statstilskudd ikke ugyldige.
- (151) Jeg er enig med førstvoterende i at det ikke er bevist at Jehovas vitner krenker barns rettigheter i form av negativ sosial kontroll eller psykisk vold, eller oppfordrer til dette. Langt på vei kan jeg slutte meg til begrunnelsen hun har gitt for dette, men jeg har et annet syn på hvilken bevismessig terskel som gjelder for at vilkårene i trossamfunnsloven § 6 er oppfylt. Jeg kommer tilbake til disse kravene til bevis senere.
- (152) Når det gjelder om retten til utmelding er krenket, og dermed om andres rettigheter og friheter er alvorlig krenket, har jeg imidlertid et annet syn enn førstvoterende. Etter min mening er derfor trossamfunnslovens vilkår for å nekte tilskudd og registrering oppfylt. Endelig mener jeg at vedtaket om å nekte registrering og senere vedtak om å avvise krav om statstilskudd ikke krenker Jehovas vitners rett til religionsfrihet etter EMK artikkel 9, jf. artikkel 11, vernet mot forskjellsbehandling i artikkel 14 eller eiendomsrettsvernet i tilleggsprotokoll 1 artikkel 1.
- (153) Som førstvoterende har redegjort for, bygger Barne- og familiedepartementets klagevedtak om å nekte statstilskudd for 2021 – i motsetning til de andre vedtakene som står til prøving – utelukkende på alternativet i trossamfunnsloven § 6 om at barns rettigheter er krenket, ikke også på at retten til utmelding er krenket. Jeg oppfatter statens argumentasjon slik at domstolene også for dette vedtaket kan prøve gyldigheten basert på om retten til utmelding er krenket – altså selv om forvaltningen ikke vurderte dette da vedtaket ble fattet. Om dette bemerker jeg følgende:
- (154) Bestemmelsen i trossamfunnsloven § 6 om adgang til å nekte tilskudd er en «kan»-bestemmelse. Om forvaltningen skal bruke kompetansen til å nekte tilskudd når vilkårene for dette er oppfylt, kan bare overprøves av domstolene innenfor rammen av læren om myndighetsmisbruk. Når et forvaltningsvedtak på denne måten skal treffes på grunnlag av et skjønn som domstolene ikke prøver utover spørsmålet om myndighetsmisbruk, er hovedregelen at domstolenes prøving av vedtakets gyldighet må baseres på samme vilkår i loven som forvaltningen har anvendt, jf. HR-2017-331-A avsnitt 97. Begrunnelsen er at i motsatt fall kan domstolene komme til å opprettholde et vedtak som forvaltningen ikke ville ha truffet.
- (155) Skal det gjøres unntak fra dette utgangspunktet – det vil si at domstolene prøver gyldigheten på et annet vilkår i loven enn det forvaltningen benyttet – må saken ligge slik an at domstolene ikke derved setter seg i forvaltningens sted med hensyn til den skjønnsutøvelsen som loven forutsetter, jf. samme dom avsnitt 98. Ved denne vurderingen vil det være sentralt om det er forskjell for så vidt gjelder hvilke hensyn som er relevante og – særlig – hvordan hensynene skal avveies mot hverandre, avhengig av om

skjønnsutøvelsen tar utgangspunkt i det ene eller andre av lovens vilkår, jf. dommens avsnitt 96.

- (156) I HR-2017-331-A var situasjonen den at forvaltningsorganet i vedtaket uttrykkelig hadde sagt at det ikke tok standpunkt til et av lovens alternative vilkår. Høyesterett fant det da klart at domstolene ikke kunne bygge prøvingen av vedtakets gyldighet på dette vilkåret, jf. avsnitt 99. I vår sak er det en tilsvarende situasjon, siden departementet i vedtaket uttrykkelig sier at det ikke er nødvendig å ta stilling til om retten til utmelding er krenket. Dette må derfor bety at domstolene ikke kan prøve gyldigheten av departementets vedtak på grunnlag av om retten til utmelding er krenket. Følgelig må konsekvensen av at det ikke er bevist at Jehovas vitner krenker barns rettigheter i form av negativ sosial kontroll eller psykisk vold, eller oppfordrer til dette, bli at departementets vedtak om å nekte statstilskudd for 2021 må kjennes ugyldig.
- (157) Jeg vil i det følgende derfor utelukkende knytte drøftelsen til statsforvalterens vedtak 22. desember 2022 om å trekke tilbake registrering og å nekte ny registrering, og senere vedtak om å avvise krav om statstilskudd for årene 2022–2025.

Er vilkåret «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter» i trossamfunnsloven § 6 oppfylt?

- (158) Jeg er enig med førstvoterende i at Jehovas vitner aksepterer skriftlige utmeldinger i tråd med trossamfunnsloven § 2 andre ledd. Mitt syn om at retten til utmelding er krenket, knytter seg til vilkåret «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter» i trossamfunnsloven § 6, sammenholdt med EMK artikkel 9. Jeg vil i det følgende begrunne dette nærmere.

Generelt om retten til utmelding

- (159) Dersom et trossamfunn eller enkeltpersoner som opptrer på vegne av samfunnet «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter», kan tilskudd nektes etter trossamfunnsloven § 6 første ledd. Det samme gjelder der samfunnet «oppfordrer eller gir støtte til» slike krenkelser. Som påpekt av førstvoterende, skal terskelen for å nekte tilskudd være høy. For dette vilkåret framgår dette allerede av at krenkelsen av andres rettigheter og friheter må være «alvorlig». Samtidig heter det i forarbeidene at siden grunnlaget for å nekte tilskudd tidligere var uklart, kan bestemmelsen i § 6 komme til å bety en skjerping sammenliknet med praksis under tidligere lov, jf. Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 257.
- (160) I proposisjonen side 258 er det uttrykkelig sagt at vilkåret «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter» kan ramme samfunn som hindrer utmelding. Videre heter det på side 259 at det kan rammes at samfunnet oppfordrer til «former for straff av ... personer som forlater samfunnet».
- (161) Etter min mening kan det derfor ikke ha noen særlig betydning at Stålsett-utvalget ikke gikk inn for å lovfeste at «full sosial utfrysning» av personer som bryter med samfunnet, skulle være til hinder for støtte, slik Jehovas vitner har argumentert med. Jeg oppfatter uansett at Stålsett-utvalgets motforestillinger mot lovfesting først og fremst gjaldt avgrensingsproblemer. Også Stålsett-utvalget var tydelig på at retten til å kunne endre livssyn og dermed kunne gå ut av et tros- eller livssynssamfunn er en fundamental del av

livssynsfriheten, og at det er viktig at myndighetene stiller opp og ivaretar økonomiske og psykiske behov hos personer som ønsker å bryte med tros- eller livssynssamfunn, jf. NOU 2013: 1 punkt 23.4.2.2 side 347.

- (162) På side 258 i Prop. 130 L (2018–2019) framgår det at formuleringen «andres rettigheter og friheter» i trossamfunnsloven § 6 er hentet fra EMK artikkel 9 nr. 2. Dette må få betydning for tolkningen – også for hva som skal til for at retten til utmelding er krenket.
- (163) Som førstvoterende har redegjort for, framgår det av EMK artikkel 9 nr. 1 at religionsfriheten består av to aspekter: For det første retten til å ha en religion og, som følge av dette, å kunne skifte religion – den «indre» religionsfriheten. For det andre retten til å gi uttrykk for denne troen ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse – den «ytre» religionsfriheten.
- (164) Om disse to aspektene ved religionsfriheten og forskjellen mellom dem heter det i EMDs rådgivende uttalelse 14. desember 2023 (P16-2023-001) avsnitt 67–69:
- «67. Article 9 § 1 of the Convention encompasses two discrete aspects, on the one hand the right to *hold* a personal belief (a matter of each person’s inner conviction or *forum internum*) and on the other the right to *manifest* such a belief (an individual’s outward expression of a belief or *forum externum*). The distinction between these two aspects can clearly be seen in the formulation and sequencing of the two paragraphs of Article 9 of the Convention ...
68. The first paragraph of this Article refers to three types of acts in relation to an individual’s freedom of thought, conscience or religion: the fact of ‘holding’ a belief and, deriving therefrom, the fact of ‘changing’ and the fact of ‘manifesting’ that belief. The possibility for the State to restrict the exercise of these guaranteed rights is limited, as can be seen from the second paragraph, to the subject matter defined in the first paragraph after the word ‘and’; namely ‘freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest [one’s] religion or belief, in worship, teaching, practice and observance’.
69. Freedom of thought, conscience and religion in general (freedom to ‘hold’ any belief and to ‘change’ religion or belief) cannot be subject to any restriction or limitation. As shown by the Court’s case-law, these are absolute rights and the State cannot interfere with them – for example, by dictating what a person should think or believe, taking coercive steps to make a person change his or her beliefs, or prohibiting conversion from one religion to another ... »
- (165) Det er altså bare retten til å gi uttrykk for troen som kan undergis lovlige begrensninger etter artikkel 9 nr. 2. Retten til å ha en religion, eventuelt til å konvertere til en annen, er derimot en absolutt rettighet som staten ikke kan gjøre inngrep i, jf. også Prop. 130 L (2018–2019) punkt 5.2.1 side 41. Det samme må gjelde det å forlate en religion uten å konvertere til en annen. Denne forskjellen i adgangen til å gjøre inngrep i rettighetene understreker at selv om religionsfriheten også innebærer en rett til å gi uttrykk for troen, er den «primarily a matter of individual conscience», jf. blant annet EMDs storkammerdom 26. april 2016 *İzzettin Doğan med flere mot Tyrkia* avsnitt 104.

- (166) Retten til å kunne skifte religion – som altså er en del av den *indre* religionsfriheten – forutsetter nødvendigvis en rett til å tre ut av et trossamfunn. Det er da heller ikke tvilsomt at en slik rett til å forlate et trossamfunn vernes etter EMK artikkel 9 nr. 1, jf. senest EMDs rådgivende uttalelse 5. mars 2026 (P16-2025-001) avsnitt 60.
- (167) Som førstvoterende også har pekt på, har EMD ikke tatt stilling til saker der det har vært spørsmål om retten til utmelding har vært krenket. Men det finnes avgjørelser fra EMD som gjelder begrensninger i retten til å omvende andre – som er en del av den *ytre* religionsfriheten – begrunnet i hensynet til andres rett til *indre* religionsfrihet. Det følger av disse avgjørelsene at EMK artikkel 9 i slike tilfeller verner enkeltindivider mot *utilbørlig press eller påvirkning* om å bli omvendt, jf. dom 25. mai 1993 *Kokkinakis mot Hellas* avsnitt 48 og dom 24. februar 1998 *Larissis med flere mot Hellas* avsnitt 45. Jeg er enig med førstvoterende i at den samme terskelen – utilbørlig press eller påvirkning – må gjelde ved spørsmålet om et trossamfunn krenker retten til fri utmelding. At presset må være av kvalifisert karakter, kan jeg også slutte meg til. Men jeg har et noe annet syn på hva som skal til for at denne terskelen er oppfylt.
- (168) Det er for meg sentralt at individets rett til indre religionsfrihet – retten til å ha en religion eller til å konvertere til en annen – som nevnt er en *absolutt* rettighet. Riktignok må denne retten til å ha en tro avveies mot andres rett til å uttrykke sin tro, basert på sin religiøse overbevisning, noe blant annet Kokkinakis-dommen avsnitt 47 og 48 viser. Men den særlige statusen som retten til å ha en tro nyter, må etter mitt syn ha betydning for den avveiningen som må gjøres.
- (169) I denne sammenhengen finner jeg også grunn til å understreke følgende: Som det er påpekt i trossamfunnslovens forarbeider, Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 258, har mange trossamfunn regler som innskrenker medlemmenes rettigheter og friheter. Hvis voksne medlemmer av egen fri vilje følger slike regler, kan det ikke oppfattes som krenkelser av «andres rettigheter og friheter» etter trossamfunnsloven § 6. Det gjelder som et utgangspunkt også selv om forpliktelsene kan anses som skadelige. Men nettopp fordi mange gir avkall på rettigheter og friheter ved å være en del av et trossamfunn, er det desto mer viktig at det er mulig å ta disse rettighetene og frihetene tilbake ved å melde seg ut. Etter mitt syn må det ha betydning for hvor terskelen for utilbørlig press eller påvirkning skal ligge når det er spørsmål om retten til fri utmelding er krenket.
- (170) I tilfeller hvor utmelding medfører negative konsekvenser for den utmeldte, vil det foreligge et indirekte press mot å melde seg ut. Om dette indirekte presset skal anses utilbørlig eller kvalifisert på en slik måte at trossamfunnet krenker retten til utmelding, vil etter mitt syn først og fremst bero på *hva slags* negative konsekvenser det er snakk om, og *alvoret* i disse. Jeg antar at det særlig vil være sosiale konsekvenser, slik som tap av sosial kontakt, samt økonomiske konsekvenser, som er relevante. Som påpekt i NOU 2013: 1 side 347 kan rent religiøse følger, herunder forkynning om konsekvenser i et liv etter døden, ikke være av betydning i denne sammenhengen.
- (171) Der de negative konsekvensene påføres av de gjenværende medlemmene, for eksempel ved tap av sosial kontakt, vil det etter mitt syn ha betydning for utilbørlighetsvurderingen om dette skjer som følge av et *pålegg eller oppfordring* fra trossamfunnets side. I motsatt fall, altså der de gjenværende medlemmene handler utelukkende ut fra egen overbevisning, vil det vanskelig kunne konstateres at *trossamfunnet* utøver et utilbørlig press mot utmelding. Ved tap av sosial kontakt er det altså ikke et spørsmål om staten – direkte eller indirekte –

kan pålegge medlemmer å ha kontakt med tidligere medlemmer. Spørsmålet er om og i hvilken grad trossamfunnet kan påvirke medlemmer til ikke å ha slik kontakt.

- (172) Hva *formålet* med å pålegge de negative konsekvensene er, kan også ha betydning. Som nevnt heter det i lovforarbeidene at «straff av ... personer som forlater samfunnet» er et eksempel på krenkelse av andres rettigheter.
- (173) Jeg tilføyer at terskelen for utilbørlig press vil være lavere når det gjelder barn. Etter EMK artikkel 9 har barn en selvstendig rett til religionsfrihet, jf. blant annet EMDs dom 20. oktober 2020 *Perovy mot Russland* avsnitt 49. Barns rett til religionsfrihet er også vernet etter barnekonvensjonen artikkel 14 nr. 1. For barn vil betydelig redusert eller endret kontakt med foreldrene som følge av utmelding etter min mening fort kunne utgjøre en krenkelse av retten til utmelding.
- (174) Jeg nevner også at EMK artikkel 1 pålegger konvensjonstaten å sikre konvensjonens rettigheter for alle innenfor statens jurisdiksjon. Dette innebærer blant annet at staten har en plikt til, etter forholdene, å ta aktive skritt for å hindre at private krenker hverandre, jf. Rt-2013-588 avsnitt 41. En slik plikt til å forebygge krenkelser mellom private kan også gjøre seg gjeldende for religionsfriheten, jf. blant annet EMDs dom 6. november 2008 *Leela Förderkreis E.V. med flere mot Tyskland* avsnitt 99. En liknende plikt til å sikre menneskerettighetene følger av Grunnloven § 92.
- (175) Sikringsplikten innebærer at «det må reageres mot reell og umiddelbar risiko som myndighetene er kjent med, eller burde være kjent med, med de tiltak som det ut fra situasjonen er rimelig å forvente», jf. Rt-2013-588 avsnitt 46. For vår sak betyr det at det ikke er nødvendig for staten å bevise at Jehovas vitners praksis *har* krenket retten til utmelding, herunder om medlemmer rent faktisk opplever et press om ikke å melde seg ut, slik lagmannsretten har etterlyst. Det er nok at praksisen er *egnet* til å utgjøre en reell og umiddelbar risiko for at retten til utmelding krenkes.
- (176) At det ikke er nødvendig å føre bevis for faktiske krenkelser, følger etter min mening også av trossamfunnsloven § 6 første ledd andre punktum, som fastsetter at det er tilstrekkelig for å nekte eller avkorte tilskudd at samfunnet «oppfordrer ... til» slike krenkelser som nevnt i første punktum.

Den konkrete vurderingen

- (177) Etter trossamfunnsloven § 6 er det handlinger begått av trossamfunnet som sådan eller «enkeltpersoner som opptrer på vegne av samfunnet» som kan medføre at lovens vilkår er oppfylt.
- (178) Det framgår av Prop. 130 L (2018–2019) kapittel 24 side 257 at det kreves «at et forhold på en kvalifisert måte kan knyttes til et tros- eller livssynssamfunn for at det aktuelle samfunnet skal kunne nektes tilskudd». Som et eksempel på at et forhold kan knyttes til samfunnet som sådan, nevnes at forholdet «kommer til uttrykk i fast praksis i samfunnet eller at det framgår av vedtekter eller andre dokumenter som gjelder for eller er utarbeidet av samfunnet».

- (179) Ut fra dette legger jeg til grunn at retningslinjer for medlemmenes atferd som kan utledes av Jehovas vitners skrifter, er relevante for vurderingen. At tekstene har betydning for om lovens vilkår er oppfylt, betyr ikke at det tas stilling til religiøse spørsmål, slik Jehovas vitner har gjort gjeldende.
- (180) Jehovas vitner har anført at det gjelder et skjerpet beviskrav i saken, siden vedtakene bygger på faktum som er særlig belastende og stigmatiserende. Jeg er ikke enig i dette. Om praksisen utgjør en krenkelse av andres rettigheter, er en del av rettsanvendelsen og ikke bevisbedømmelsen.
- (181) Jeg viser til førstvoterendes redegjørelse for Jehovas vitners praksis om at de som melder seg ut av trossamfunnet, skal utstøtes. Som hun har påpekt, har praksisen sitt grunnlag i Jehovas vitners tekster. Praksisen kan derfor knyttes til Jehovas vitner som sådan på en slik måte som loven krever. Det er for meg klart at praksisen med utstøting er noe trossamfunnet «oppfordrer ... til», jf. trossamfunnsloven § 6 første ledd andre punktum.
- (182) I boken *Bevar dere selv i Guds kjærlighet* fra 2008, senest utgitt i 2016, heter det på side 207:
- «Vi har ikke noe åndelig eller sosialt fellesskap med ekskluderte personer. Vaktårnet for 15. november 1981, side 19, sa: ‘Bare det å si ‘Hei!’ til noen kan utvikle seg til en hel samtale og kanskje til og med til et vennskap. Ønsker vi å ta et slikt første skritt overfor en som er [ekskludert]?’
Er det virkelig nødvendig å unngå en slik person helt og holdent? Ja, av flere grunner. For det første er dette et spørsmål om å være lojal mot Gud og hans Ord. Vi adlyder ikke Jehova bare når det er lett å gjøre det, men også når det byr på virkelige utfordringer.»
- (183) Jeg skyter her inn at det ikke er holdepunkter for at det som står om utstøtelse i *Bevar dere selv i Guds kjærlighet*, ikke lenger er uttrykk for gjeldende praksis i trossamfunnet. Det ble heller ikke hevdet fra Jehovas vitners side under ankeforhandlingen.
- (184) Førstvoterende har sitert fra side 39–40 i boken *Bli i Guds kjærlighet* fra 2018. Jeg finner grunn til å gjenta dette her:
- «En person velger kanskje å fortsette å gjøre ting som Jehova misliker, og som skader menigheten. Han avviser hjelp, og ved det han gjør, viser han at han ikke lenger ønsker å være en del av menigheten. Han velger kanskje selv å forlate menigheten, eller det kan være at han må bli ekskludert. Bibelen sier rett ut at hvis dette skjer, skal vi ‘slutte med å omgås’ ham. (Les 1. Korinter 5:11–13; 2. Johannes 9–11) Dette kan være veldig vanskelig hvis han er en venn eller et familiemedlem. Men i en slik situasjon må vår lojalitet mot Jehova være sterkere enn vår lojalitet mot noen annen.»
- (185) Etter mitt syn har staten rett i at praksisen ikke bare er veiledende, men framstår som utslag av et *regelbasert pålegg*. Dette gjelder særlig fordi det å ha unødvendig kontakt med tidligere medlemmer vil kunne medføre reaksjoner fra trossamfunnets side, og kan i ytterste fall føre til eksklusjon.
- (186) *Hovedformålet* med praksisen synes å være at menigheten skal være «ren». På side 40 i *Bli i Guds kjærlighet* heter det at ordningen med eksklusjon «beskytter menigheten mot dem som ikke bryr seg om Jehovas normer». I brosjyren «*Hvorfor eksklusjon er en kjærlig ordning*» heter det at «ordningen med eksklusjon beskytter den rene, kristne menighet».

- (187) Samtidig framstår det også som tilsiktet at konsekvensen for den som er trådt ut, skal være følbart, slik at vedkommende skal påvirkes til å vende tilbake til menigheten. Dette framgår blant annet av *Bevar dere selv i Guds kjærlighet*, der det på side 208 heter:

«Det at han mister et dyrebart fellesskap med familie og venner, kan få ham å 'komme til fornuft', forstå alvoret i sin gale handlemåte og ta skritt for å vende tilbake til Jehova. — Lukas 15: 17.»

- (188) I *Bli i Guds kjærlighet* heter det på side 40 på tilsvarende vis at «denne sterke formen for korrigerende hjelp kan hjelpe ham til å innse at det han gjør, er galt, og motivere ham til å forandre seg».

- (189) I informasjonsbrosjyren «*Jehovas vitner og eksklusjon*» heter det:

«Et hovedmål med et disiplinært tiltak og det å unngå en person er å få en overtrederer til å komme til fornuft. Alle i menigheten viser kjærlighet basert på prinsipper ved ikke å ha kontakt med og ikke snakke med den ekskluderte. Dette fører til at mange ekskluderte innser hva de har mistet, forandrer kurs og vender tilbake til menigheten».

- (190) Som også førstvoterende har påpekt, kan utmelding fra Jehovas vitner ha betydelige negative konsekvenser for den utmeldte i form av tap av sosial kontakt med dem som fortsatt er en del av trossamfunnet, herunder nære familiemedlemmer.

- (191) Etter min mening er imidlertid *konsekvensene* mer alvorlige enn det førstvoterende legger til grunn. Særlig gjelder dette betydningen av tapt kontakt med familiemedlemmer, og da i særdeleshet betydningen for barn som melder seg ut, i praksis mindreårige mellom 15 og 18 år. Riktignok opprettholdes kontakten med utmeldte familiemedlemmer som fortsatt er en del av husstanden. Et barn som melder seg ut, vil derfor fortsatt ha kontakt med sine foreldre og hjemmeboende søsken som fortsatt er medlemmer. Men det utmeldte barnet kan ikke lenger ha åndelig fellesskap med resten av familien. For medlemmer av Jehovas vitner utgjør religionen og det åndelige fellesskapet med andre medlemmer en svært sentral del av livet. Vitner som forklarte seg for lagmannsretten, beskrev at det åndelige fellesskapet legger beslag på en omfattende del av medlemmenes fritid, med møter, studier og feltarbeid. Dette har ikke vært bestridt av Jehovas vitner. Dersom et barn melder seg ut, vil derfor kontakten med resten av familien som fortsatt er medlemmer, forandres og reduseres i betydelig grad.

- (192) For voksne vil kontakten med familiemedlemmer som fortsatt er en del av Jehovas vitner, reduseres i enda større grad. Som førstvoterende har nevnt, er det – bortsett fra forholdet mellom ektefeller – bare adgang til å ha kontakt i såkalt «nødvendige familiesaker», og denne adgangen er snever. På side 20 i Vaktårnet fra januar 2007 er følgende inntatt:

«Situasjonen er annerledes hvis den som er ekskludert, ikke er mindreårig og ikke bor hjemme. ... Selv om det å ta hånd om nødvendige familiesaker kan kreve noe kontakt med den som er ekskludert, bestreber en kristen forelder seg på å unngå unødvendig omgang.»

- (193) I boken *Bevar dere selv i Guds kjærlighet* står det på side 208–209:

«Selv om det kan være behov for å ha begrenset kontakt en sjelden gang for å ta hånd om nødvendige familiesaker, bør slik kontakt begrenses til et minimum. Lojale kristne

familiemedlemmer leter ikke etter unnskyldninger for å ha kontakt med en ekskludert slektning som ikke bor hjemme. Deres lojalitet mot Jehova og hans organisasjon får dem i stedet til å støtte den bibelske ordningen med eksklusjon. Deres lojale handlemåte er til beste for overtrederen og kan hjelpe ham til å høste gagn av den tukten han har fått.»

(194) I en note til det nettopp siterte heter det: «For å få flere opplysninger om hvordan man bør behandle en ekskludert slektning, kan du lese den bibelske veiledningen som blir gitt i *Vakttårnet* for 15. april 1988, sidene 26–31, og i *Vakttårnet* for 15. november 1981, sidene 21–26.»

(195) I *Vakttårnet* fra april 1988 står det på side 28 om adgangen til å ha kontakt med et ekskludert familiemedlem som ikke er en del av samme husstand:

«Situasjonen forholder seg annerledes hvis den som er utstøtt eller har trukket seg tilbake, ikke bor sammen med den nærmeste familie. Da vil det kanskje være mulig å unngå all kontakt med slektningen. Selv om det skulle oppstå situasjoner innen familien som gjør det nødvendig å ta kontakt, bør denne kontakten holdes på et minimum, i samsvar med følgende gudgitte prinsipp: 'Dere [skal ikke] omgå en som går for å være en kristen bror, men lever i hor eller er pengegrisk [eller har begått en annen alvorlig synd] . . . Et slikt menneske skal dere heller ikke spise sammen med.' — 1. Korinter 5: 11.

Det er forståelig at dette kan være vanskelig på grunn av følelser og familieband, for eksempel besteforeldrenes kjærlighet til sine barnebarn. Men det er en prøve på om vi er lojale mot Gud, ...»

(196) Etter det opplyste har Jehovas vitner ikke senere justert sin lære med hensyn til hvordan ekskluderte familiemedlemmer skal behandles. Som nevnt skal personer som selv melder seg ut av Jehovas vitner, behandles på samme måte som ekskluderte.

(197) Riktignok kan, slik førstvoterende peker på, den som melder seg ut, ha kontakt med familiemedlemmer og venner som ikke er i Jehovas vitner. Jeg er enig med førstvoterende i at det i denne sammenhengen har betydning at Jehovas vitner, i motsetning til en del andre religiøse minoriteter, ikke driver egne skoler. Men siden Jehovas vitner oppfordrer sine medlemmer til å velge «venner som elsker Gud» og til å «holde seg atskilt fra verden» utenfor menigheten, jf. henholdsvis kapittel 3 og 5 i boken *Bli i Guds kjærlighet*, vil personer som velger å melde seg ut, ofte ha et begrenset nettverk utenfor menigheten. Den betydelige negative effekten av utstøtingen som utmelding medfører, dempes derfor bare i begrenset grad av at den utmeldte står fritt til å ha kontakt med ikke-medlemmer.

(198) At utmelding fra et barns side får som konsekvens at kontakten med resten av familien som fortsatt er medlemmer, forandres og reduseres i så stor grad som det her er tale om, er etter min mening så alvorlig at barnets rett til utmelding krenkes. Når barn vet at utmelding innebærer at kontakten med foreldrene og eventuelle søsken som også er medlemmer, reelt sett blir radikalt endret og redusert, særlig etter at barnet flytter ut, mener jeg at presset om å avstå fra utmelding må anses utilbørlig.

(199) Når det gjelder om presset må anses utilbørlig også overfor voksne, har jeg vært i atskillig tvil. Men jeg har falt ned på at retten til utmelding krenkes også her. I tilfeller der medlemmets nærmeste slektninger fortsatt er en del av Jehovas vitner, vil et valg om å tre ut innebære at kontakten med slektningene i praksis vil falle bort. Medlemmet må derfor

velge bort kontakt med sine nærmeste slektninger for å kunne utøve sin grunnleggende rett til å velge sin egen tro. Det er nok så at brutt kontakt med slektninger i mange tilfeller vil være den reelle konsekvensen av å utøve tanke- og religionsfriheten – også uten at en slik konsekvens er anbefalt fra et trossamfunns side. Dette er et utslag av enkeltindividers alminnelige handlefrihet. Men Jehovas vitners praksis med utstøting framstår som sagt som utslag av et regelbasert pålegg, der manglende oppfølging kan føre til eksklusjon. For meg står det sentralt ved den konkrete vurderingen. Det har også betydning at det er tilsiktet at utstøtelsen skal være en følbar konsekvens for den som trer ut.

- (200) Etter min mening har det begrenset vekt at medlemmene er klar over praksisen om utstøtelse ved innmelding, slik Jehovas vitner har anført. Jeg viser til hva jeg tidligere har sagt om at nettopp fordi mange gir avkall på rettigheter og friheter ved å være en del av et trossamfunn, er det desto mer viktig at det er mulig å ta disse rettighetene og frihetene tilbake ved å melde seg ut. Særlig gjelder dette barn.
- (201) At Jehovas vitner har vært registrert som trossamfunn siden 1985 uten at staten tidligere har problematisert at utstøtelsespraksisen krenker retten til fri utmelding, er etter mitt syn uten betydning. Som nevnt heter det i trossamfunnslovens forarbeider at bestemmelsen i § 6 kan komme til å bety en skjerpning sammenliknet med praksis under tidligere lov.
- (202) Jeg konkluderer etter dette med at Jehovas vitner oppfordrer til en praksis med utstøtelse av dem som melder seg ut, og at dette krenker retten til å melde seg ut av et trossamfunn. Retten til å skifte religion, og dermed retten til å tre ut av et trossamfunn, er grunnleggende, og når denne retten krenkes, er det etter min mening en «alvorlig» krenkelse av andres rettigheter og friheter, jf. vilkåret i trossamfunnsloven § 6 første ledd første punktum. På dette punktet bygger derfor statsforvalterens vedtak på korrekt bevisbedømmelse og rettsanvendelse.

Medfører vedtakene en krenkelse av Jehovas vitners rettigheter etter EMK artikkel 9?

- (203) Selv om lovens vilkår for å nekte tilskudd og registrering i utgangspunktet er oppfylt, må det vurderes om vedtakene innebærer en krenkelse av Jehovas vitners religionsfrihet etter EMK artikkel 9. I så fall må vedtakene likevel kjennes ugyldige, jf. menneskerettsloven § 3.

Utgjør vedtakene et inngrep i EMK artikkel 9?

- (204) Som nevnt inneholder religionsfriheten etter EMK artikkel 9 et ytre aspekt – det vil si retten til å gi uttrykk for sin tro ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse. Denne retten har en kollektiv dimensjon, altså en rett til å uttrykke sin tro sammen med andre. Videre må artikkel 9 tolkes i lys av artikkel 11 om forsamlings- og foreningsfrihet, som gir foreninger vern mot uberettiget statlig inngripen.
- (205) Som førstvoterende har redegjort for, ligger retten til å etablere uavhengige trossamfunn i kjernen av religionsfriheten etter EMK artikkel 9, jf. blant annet EMDs storkammerdom 9. juli 2013 *Sindicatul «Păstorul cel Bun» mot Romania* avsnitt 136.

- (206) I EMDs storkammerdom 26. april 2016 *Izzettin Doğan med flere mot Tyrkia* avsnitt 68 er det understreket at artikkel 9 pålegger statene å opptre nøytralt overfor ulike trossamfunn, og at statene derfor ikke skal ta stilling til religiøse spørsmål. EMD har også uttalt at det kan utgjøre et inngrep i rettighetene etter artikkel 9 dersom et trossamfunn omtales på en fiendtlig eller nedsettende måte, jf. dom 23. november 2021 *Centre of Societies for Krishna Consciousness in Russia og Frolov mot Russland* avsnitt 38.
- (207) Samtidig er det klart at artikkel 9 og 11 ikke gir trossamfunn krav på en bestemt offentligrettslig status, ut over retten til å være eget rettssubjekt med rettslig handleevne, jf. EMDs dom 8. april 2014 *Magyar Keresztény Mennonita Egyház med flere mot Ungarn* avsnitt 91. For eksempel er det ingen forpliktelse etter EMK om å etablere tilskuddsordninger for trossamfunn, jf. samme dom avsnitt 106. Statene er heller ikke forpliktet til sivilrettslig anerkjennelse av religiøse ekteskap, jf. dom 9. desember 2010 *Savez crkava «Riječ života» med flere mot Kroatia* avsnitt 56.
- (208) At en sammenslutning nektes registrering som trossamfunn, er derfor ikke i seg selv et inngrep etter artikkel 9. Det må vurderes konkret hvilke virkninger nektet registrering innebærer. Dersom registrering er et vilkår for å opptre som et selvstendig rettssubjekt, regnes avslag på registrering som et inngrep, jf. EMDs dom 23. mars 2017 *Genov mot Bulgaria* avsnitt 37–38. Avslag regnes også som et inngrep dersom registrering på annen måte er en forutsetning for retten til å gi uttrykk for troen, for eksempel ved å utføre religiøse ritualer og anskaffe religiøst materiale, jf. dom 22. mars 2022 *Christian Religious Organization of Jehovah's Witnesses in the NKR mot Armenia* avsnitt 59–61.
- (209) Der avslag på registrering ikke påvirker trossamfunnets rettslige handleevne, eller for øvrig begrenser «its ability to operate and to practise its religion», oppfatter jeg at EMDs praksis tradisjonelt har bygget på at det ikke foreligger et inngrep i EMK artikkel 9. Isteden har EMD vurdert om nektet registrering er i strid med forbudet mot diskriminering etter artikkel 14, jf. dom 8. juni 2021 *Ancient Baltic religious association Romuva mot Litauen* avsnitt 126:
- «Freedom of religion does not require [... States] to create a particular legal framework in order to grant religious communities a special status entailing specific privileges. Nevertheless, a State that has created such a status must not only comply with its duty of neutrality and impartiality but must also ensure that religious groups have a fair opportunity to apply for this status and that the criteria established are applied in a non-discriminatory manner ...».
- (210) Ved dom 5. mars 2024 *Föderation der Aleviten Gemeinden in Österreich mot Østerrike* synes det imidlertid å ha skjedd en utvikling i EMDs syn på dette spørsmålet. I denne dommen hadde et trossamfunn blitt nektet registrering som «religious community». Etter østerriksk rett ville en slik registrering gi anledning til å søke om status som «religious society», som ga visse privilegier, blant annet redusert skattebyrde, jf. dommens avsnitt 26. EMD kom til at dersom registrering medfører «specific privileges», vil nektet registrering utgjøre et inngrep i artikkel 9, jf. avsnitt 53. Det synes ikke å være et krav i denne sammenhengen at de særlige rettighetene eller fordelene det er tale om, i seg selv må være beskyttet etter EMK artikkel 9. EMD mente det var uten betydning at det aktuelle trossamfunnet også uten registrering hadde rettslig handleevne, og at medlemmene fritt kunne praktisere sin religion.

- (211) *Oppsummeringsvis* gir EMK artikkel 9 og 11 ikke trossamfunn krav på en bestemt offentligrettslig status, ut over retten til å være eget rettssubjekt med rettslig handleevne. Det er for eksempel ingen forpliktelse etter EMK om å etablere tilskuddsordninger for trossamfunn. Nektet registrering som trossamfunn utgjør et inngrep etter artikkel 9 dersom avslaget påvirker trossamfunnets rettslige handleevne, eller det for øvrig begrenser retten til å gi uttrykk for troen. Et avslag på registrering er også et inngrep dersom registrering medfører særlige rettigheter eller fordeler.
- (212) Det er på det rene at registrering etter trossamfunnsloven gir visse rettigheter som ikke-registrerte trossamfunn ikke har, blant annet krav på statlig tilskudd, vigselsrett og en styrket beskyttelse av betroelser gitt til trossamfunnet ved sjelesorg, gjennom regler om taushetsplikt og bevisforbud. Dette må innebære at statsforvalterens vedtak om å trekke tilbake registrering og å nekte ny registrering må anses som inngrep i Jehovas vitners religionsfrihet etter EMK artikkel 9 nr. 1. Det samme må gjelde senere vedtak om å avvise krav om statstilskudd for årene 2022–2025, siden disse er en direkte konsekvens av at Jehovas vitner ikke lenger er et registrert trossamfunn.

Kan inngrepet rettferdiggjøres?

- (213) Inngrep etter EMK artikkel 9 nr. 1 kan bare foretas dersom de er «foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter», jf. artikkel 9 nr. 2.
- (214) Det er klart at vedtaket om å nekte registrering har lovhjemmel. Lovskravet innebærer imidlertid også kvalitative krav, herunder krav til tilgjengelighet og forutsigbarhet. Jeg finner det ikke tvilsomt at lovens vilkår om «alvorlig krenker andres rettigheter og friheter», som jo er hentet fra EMK artikkel 9 nr. 2, tilfredsstiller dette kravet.
- (215) Etter mitt syn er det også klart at inngrepet forfølger et legitimt formål, nemlig å beskytte andres rettigheter og friheter, nærmere bestemt retten til utmelding.
- (216) Spørsmålet er om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn – om det er *forholdsmessig*. Der det – som her – er snakk om å veie to rettigheter som begge er beskyttet etter EMK mot hverandre, må myndighetene foreta en balansert avveining – «strike a balance» – av de kryssende interessene, jf. EMDs storkammerdom 12. juni 2014 *Fernández Martínez mot Spania* avsnitt 123. På samme sted i dommen framgår det at EMD innrømmer statene en vid skjønnsmargin ved denne vurderingen. I avsnitt 125 heter det videre at ved den endelige avgjørelsen av om inngrepet er nødvendig, vil skjønnsmarginen variere – blant at ut fra hva slags rettighet det gripes inn i. Likevel slik at der «there is no consensus within the member States of the Council of Europe, either as to the relative importance of the interest at stake or as to how best to protect it, the margin will be wider».
- (217) I storkammerdom 10. november 2005 *Leyla Şahin mot Tyrkia* avsnitt 109 er det understreket at det ikke finnes en ensartet oppfatning i hele Europa om religionens betydning i samfunnet. I samme avsnitt heter det at reglene på dette området derfor vil «vary from one country to another according to national traditions and the requirements imposed by the need to protect the rights and freedoms of others and to maintain public

order». Også dette taler altså for en vid skjønnsmargin, se for eksempel dom 13. desember 2022 *Tonchev med flere mot Bulgaria* avsnitt 49.

- (218) I HR-2022-2329-A avsnitt 73 heter det følgende om betydningen av denne skjønnsmarginen for nasjonale domstolars prøving av iverksatte tiltak i en stat:

«I HR-2022-718-A *hyttekarantene* avsnitt 89 fremgår det at den skjønnsmarginen EMD innrømmer statene, ikke er ‘overførbar til nasjonale domstolars prøving av iverksatte tiltak i en stat’. Samme sted er det imidlertid klargjort at Høyesterett likevel ‘på grunnlag av norsk rett, ved sin prøving av forholdet til EMK [vil] være varsom med å overprøve vurderinger som i stor grad er faglige eller beror på sammensatte samfunnsmessige avveininger’. Særlig gjelder dette dersom det dreier seg om avveininger av legitime hensyn som er foretatt av politiske myndigheter, jf. HR-2018-1958-A avsnitt 86.»

- (219) I vår sak er det i denne sammenhengen av betydning at lovgiver, gjennom utformingen av trossamfunnsloven § 6, har foretatt en slik avveining mellom et trossamfunns rett til religionsfrihet og beskyttelsen av andres rettigheter. Om dette heter det i Prop. 130 L (2018–2019) punkt 17.5 side 193:

«Formålet med lovforslaget § 6 er å beskytte andres rettigheter og friheter. Også her er det foretatt en avveining av rettigheter. Vilkårene for tilskudd skal ikke være et middel for å begrense handlingsrommet for tros- og livssynssamfunnene når det kommer til ulike teologisk syn og verdisyn. Som det klare utgangspunkt, skal det være plass til ulike oppfatninger om hva som er det moralsk eller verdimesse ‘riktige’ eller foretrukne. Derfor er adgangen til å nekte tilskudd begrenset til slike krenkelser som nevnt over. ...

I den grad kravene som stilles, skulle gripe inn i selve religions- eller livssynsutøvelsen, er de likevel etter departementets syn saklige, objektive og rimelige begrensninger i retten til å motta tilskudd.»

- (220) Etter min mening er det inngrepet som nektet registrering innebærer, forholdsmessig. Jeg legger for det første vekt på at inngrepet ikke er særlig vidtgående. Det medfører ikke noe forbud mot Jehovas vitners virksomhet i Norge, som kan fortsette som før. Det fratar heller ikke trossamfunnet status som selvstendig rettssubjekt eller rettslig handleevne. Selv om nektet registrering innebærer at Jehovas vitner ikke lenger har vigselsrett, er det fortsatt adgang til å inngå religiøst ekteskap innen menigheten. At reglene om taushetsplikt for betroelser ikke kommer til anvendelse, har en viss vekt, men heller ikke dette kan anses særlig tyngende. Jeg har for øvrig merket meg at regjeringen vurderer å foreslå endringer i regelverket på dette punktet, slik at taushetsplikten skal gjelde også for trossamfunn som har mistet registreringen, jf. Barne- og familiedepartementets høringsnotat 18. august 2025 punkt 4.2.2.
- (221) På den andre siden må hensynet til andres rettigheter, det vil si retten til å melde seg ut av et trossamfunn, veie tungt. Utmeldingsretten er en del av den indre religionsfriheten, som nyter en særlig sterk beskyttelse. Jehovas vitners praksis innebærer at nære relasjoner brukes som pressmiddel for å hindre utmelding. Særlig når det gjelder barn, er dette svært problematisk.
- (222) Jeg tilføyer at de utenlandske rettsavgjørelsene som har vært lagt fram i saken, ikke er egnet til å endre mitt syn. Ingen av avgjørelsene synes å gjelde spørsmål om krenkelse av

retten til utmelding kan danne grunnlag for et inngrep av relativt begrenset karakter i et trossamfunns religionsfrihet, slik som nektet registrering. Som nevnt vil det uansett være variasjoner mellom europeiske stater med hensyn til synet på når det er nødvendig å gripe inn i religionsfriheten for å beskytte andres rettigheter og friheter.

- (223) Min konklusjon er etter dette at vedtaket om å trekke tilbake registrering og å nekte ny registrering, og senere vedtak om å avvise krav om statstilskudd for årene 2022–2025, ikke krenker Jehovas vitners religionsfrihet etter EMK artikkel 9.

Øvrige anførsler

- (224) Jehovas vitner har også gjort gjeldende at vedtakene om å nekte tilskudd og registrering er i strid med diskrimineringsvernet etter EMK artikkel 14 og vernet om eiendomsretten etter EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (P1-1). Det er etter min mening klart at disse anførselene ikke kan føre fram. Jehovas vitner har ikke sannsynliggjort noen forskjellsbehandling. At det foreløpig bare er Jehovas vitner som er blitt nektet tilskudd etter trossamfunnsloven, endrer ikke på dette. Eiendomsrettsvernet etter P1-1 forutsetter at det foreligger en «possession». Jehovas vitner har hatt statstilskudd over en årrekke, men det er sikker rett at et betinget krav som bortfaller som følge av manglende oppfyllelse av betingelsen, slik som her, ikke utgjør en «possession», jf. blant annet EMDs dom 22. januar 2009 «*Bulves*» *AD mot Bulgaria* avsnitt 53.
- (225) Endelig er det også klart at Jehovas vitner ikke kan høres med at vedtakene er ugyldige fordi de er mangelfullt utredet, jf. utredningsplikten i forvaltningsloven § 17. Domstolene har full kompetanse til å prøve om lovens vilkår for å nekte tilskudd og registrering er oppfylt, og en eventuell feil i saksbehandling fra forvaltningens side knyttet til vilkårsiden er da uten selvstendig betydning for gyldigheten av vedtakene, jf. Rt-1969-1053 på side 1060. Det er ikke anført at det foreligger feil knyttet til utøvelsen av «kan»-skjønnet.

Konklusjon

- (226) Jeg stemmer etter dette for at anken forkastes for så vidt gjelder Barne- og familiedepartementets vedtak 30. september 2022, og at staten for øvrig frifinnes.
- (227) Dommer **Arntzen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Steen.
- (228) Dommer **Hellerslia:** Likeså.
- (229) Dommer **Falkanger:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Poulsen.

(230) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus' vedtak av 4. november 2025 om avvisning av krav om statstilskudd for 2025 kjennes ugyldig.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler staten v/Barne- og familiedepartementet til Jehovas vitner
2 165 461 – tomillionerettihundreogsekstifemtusenfirehundreogsekstien – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.